

UNIVERZITA KARLOVA

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

Bakalářská práce

Dagmar Gkoutisová

**Počiatky vlády Žigmunda Luxemburského na Uhorskom tróne vo svetle uhorských
kroník**

The Beginnings of the Rule of Sigismund of Luxembourg on the Hungarian Throne in the
Light of the Hungarian Chronicles

Praha 2020

Vedúca práce: prof. PhDr. Lenka Bobková, CSc.

Prehlásenie

Prehlasujem, že som bakalársku prácu vypracovala samostatne, že som riadne citovala všetky použité pramene a literatúru, a že práca nebola využitá v rámci iného vysokoškolského štúdia či k získaniu iného alebo rovnakého titulu.

Dagmar Gkoutisová

V Prahe, dňa 15.8.2020

Pod'akovanie

Na tomto mieste by som veľmi rada poďakovala pani prof. PhDr. Lenke Bobkovej, CSc. za jej nesmiernu ochotu a trpezlivosť so mnou, za jej čas a všetku pomoc pri vedení tejto práce. Bez jej neoceniteľných pripomienok by táto práca nikdy nevznikla. Ďalej by som tiež veľmi rada poďakovala svojim spolužiakom za ich pomoc a v neposlednom rade chcem poďakovať svojmu synovi Viliamovi za jeho povzbudzovanie a podporu počas celého štúdia.

Abstrakt

Predkladaná bakalárska práca sa venuje osobnosti Žigmunda Luxemburského v období predchádzajúcom jeho panovaniu a počiatkom jeho vlády v Uhorsku v zobrazení vybraných uhorských kronikárov 14. a 15. storočia. Práca sa snaží o porovnanie podávania faktov o Žigmundovi v *Kronike magistra Jána zo Šarišských Sokoloviec*, *Kronike Jána z Turca* a *Spišskosobotskej kronike* anonymného autora. Cieľom práce je posúdenie vplyvu kronikármi uvádzaných faktov na tvorbu negatívneho naratívu o Žigmundovi. Táto práca by tiež rada prispela k zisteniu dôležitosti vplyvu Žigmundovho okolia na českom a poľskom uhorskom kráľovskom dvore na jeho rozhodnutia.

Kľúčové slová: Žigmund Luxemburský, Kronika magistra Jána zo Šarišských Sokoloviec, Kronika Jána z Turca, Spišskosobotská kronika, uhorské kráľovstvo, uhorská kráľovská koruna

Abstract

This bachelor thesis focuses on the personage of Sigismund of Luxembourg, the Holy Roman Emperor, during the period before his reign in the Kingdom of Hungary and in his beginnings as the Hungarian ruler, with regards to his portrayals in the chosen Hungarian chronicles of the 14th and 15th century. The thesis tries to compare facts about Sigismund's life and personality as presented in the *Chronica Hungarorum* by Johannes de Thurocz, in the *Chronicle* by Master Jan of Šarišské Sokolovce and in the *Chronicle of Spišská Sobota*. The aim of this thesis is to uncover how Sigismund's depiction in those chronicles affected the negative narrative which is usually connected with the emperor. The thesis would also like to help to establish the significance of Sigismund's social milieu at the Bohemian and Hungarian royal court and its influence on his decisions.

Key Words: Sigismund of Luxembourg, the *Chronicle* by Master Jan of Šarišské Sokolovce, the *Chronica Hungarorum* by Johannes de Thurocz, the *Chronicle of Spišská Sobota*, the Kingdom of Hungary, the Lands of the Hungarian Crown

Obsah

Úvod	7
1. Charakteristika použitých prameňov a literatúry, metodologické východiská	9
2. Osobnosť Žigmunda Luxemburského	15
3. Kronikár Ján zo Šarišských Sokoloviec	21
3.1. Anjou verzus Luxemburg	23
3.2. Žigmund v Uhorsku	25
4. Magister Ján z Turca	30
4.1. Intrigy a boj	32
4.2. Víťazstvo	36
4.3. Turecká hrozba	38
5. Spiškosobotská kronika	42
5.1 Uhorský kráľ Žigmund	43
Záver	46
Zoznam prameňov a použitej literatúry	49

Úvod

Rímskeho cisára, uhorského a českého kráľa Žigmunda Luxemburského môžeme s určitosťou zaradiť medzi panovníkov, ktorí boli mnohými generáciami hodnotení len málo pozitívne, a to iba na základe negatívneho naratívu, ktorý sa o nich vytvoril. V dynastii Luxemburgovcov však nebol prvým, aj jeho praotec Ján Luxemburský bol českou historiografiou už od 14. storočia označený za „prišlého“ kráľa.¹ Žigmund si zas vyslúžil dodnes často používaný prídomek „liška ryšavá“, ktorý upozorňuje na jeho údajnú preradnosť.² Moderná historiografia už postupne mení uhol pohľadu a pomocou nových metodologických prístupov sa obraz o oboch panovníkoch ukazuje v novom, pre ich povest' oveľa priaznivejšom svetle.³

V tejto práci, v ktorej sa budem venovať práve osobnosti Žigmunda Luxemburského, som si vytýčila niekoľko cieľov. Mojm najhlavnejším cieľom bude posúdiť, na základe prác mnou vybraných uhorských kronikárov, či môžeme v ich kronikách pozorovať dôvody pre vznik negatívneho naratívu o Žigmundovi. Jedná sa o uhorských kronikárov 15. storočia a tri dobové kroniky. Prvou je *Kronika magistra Jána zo Šarišských Sokoloviec*, ktorý bol Žigmundovým súčasníkom a mal blízko k uhorskému kráľovskému dvoru ešte za vlády Žigmundovho budúceho svokra Ľudovíta I. Veľkého, ďalšou je *Kronika Jána z Turca* pôsobiaceho v uhorskej kráľovskej kancelárii, ktorá je napísaná s odstupom viacerých desaťročí, obsahovo sa však kronikár zaoberal hlavne životom Žigmunda na uhorskom kráľovskom dvore, čo je pre túto prácu veľmi dôležité. Treťou kronikou je *Spiškosobotská kronika od anonymného autora*, ktorá poskytuje pohľad na Žigmunda v zornom úhľe kronikára, ktorý sa s najväčšou pravdepodobnosťou nepohyboval v uhorských kráľovských kruhoch, a teda možno neovplyvnený podmienkami zadávateľa práce. Ďalším mojm cieľom bude posúdiť vplyv prostredia, v ktorom sa Žigmund po príchode do Uhorska pohyboval, na vývoj jeho osobnosti a na prijímanie rozhodnutí. Boli počiatky vlády Žigmunda Luxemburského v Uhorsku naozaj tak negatívne, že by si nimi zaslúžil negatívny postoj Uhorského kráľovstva k jeho osobe?

---

¹ BOBKOVÁ, Lenka, *Jan Lucemburský, otec slavného syna*, Praha.2018, s. 9.

² DRŠKA, Václav, *Zikmund Lucemburský: liška na trůně*, Praha, 1996, s. 9.

³ PAPAŽÍK, David, *Osobnost císaře Zikmunda Lucemburského z pohledu českých historiků*. In: *Z minulosti Spiša. Ročenka Spišského dejepisného spolku v Levoči*, roč. 20, 2012, s. 27 – 39.
KRZENCK, Thomas, *Nejnovejší literatura o Zikmundovi Lucemburském*. In: *Český časopis historický*, roč. 95, č. 2, 1997, s. 60 – 72.

Prácu som rozdelila do viacerých kapitol. Na začiatku práce sa v prvej kapitole budem zaoberať prehľadom prameňov a základnej literatúry k danej téme. Ďalšia kapitola je venovaná rozboru osobnosti Žigmunda Luxemburského, a tiež rozboru dejov a situácií, s ktorými bol v Uhorsku konfrontovaný. Kapitola sa tiež zaoberá vplyvom okolia na Žigmundov vývoj.

V ďalších troch kapitolách sa budem venovať mnou už spomínaným kronikárom a kronikám, tieto kapitoly sú teda ťažiskom tejto práce. Prvým kronikárom, ktorým sa budem zaoberať v tretej kapitole, je magister Ján zo Šarišských Sokoloviec. Táto kapitola pozostávajúca z dvoch podkapitol sa bude zaoberať stanoviskom kronikára voči Žigmundovi. V prvej podkapitole sa budem chronologicky zaoberať vzťahmi medzi Anjouovcami a Luxemburgovcami až do osudového spojenia v sobáši Žigmunda a Márie Uhorskej a v druhej podkapitole budem rozoberať počiatky vlády Žigmunda v Uhorsku.

Štvrtá kapitola je venovaná ďalšiemu kronikárovi, a to magistrovi Jánovi z Turca. Táto kapitola pozostáva z troch podkapitol, v ktorých opäť chronologicky zoradené sú rozobrané významné udalosti, s ktorými bol Žigmund v Uhorsku spätý. V prvej podkapitole sú predstavení hlavní Žigmundovi protivníci a zákulisná politika na uhorskom kráľovskom dvore. Druhá podkapitola poukazuje na podmienky víťazstva Žigmunda v Uhorsku a na následný boj o udržanie si moci, pričom na to nadväzuje tretia podkapitola, ktorá rozoberá dôsledky porážky Žigmundových vojsk pri Nikopoli. Tento moment som určila ako chronologicky posledný časový údaj, ktorým sa v tejto práci budem zaoberať. K tomuto rozhodnutiu som dospela na základe veľkého významu práve tejto porážky, ktorá znamenala zásadný zvrät v Žigmundovom živote.

Posledná kapitola sa venuje tretiemu kronikárovi, ktorého identitu bohužiaľ nepoznáme. Táto kapitola má iba jednu podkapitolu zaoberajúcu sa udalosťami spojenými s prvotnou vládou Žigmunda v Uhorsku a končí taktiež, z mnou už spomínaných dôvodov, bitkou pri Nikopoli. V závere sú zhrnuté výsledky bádania a sú tam tiež uvedené nové možnosti rozšíreného bádania o tomto panovníkovi opäť v spojitosti s prácou dobových kronikárov.

1. Charakteristika použitých prameňov a literatúry, metodologické východiská

Pramenná základňa k mnou zvolenej téme je pomerne bohatá. Táto práca sa bude opierať o mnou vybrané uhorské kroniky, ktorých autori sa venovali príchodu Žigmunda Luxemburského na uhorský kráľovský dvor. Cielene som vybrala tieto rozprávacie pramene, aby som sa pokúsila zhodnotiť vplyv práve nediplomatických prameňov na tvorbu negatívneho naratívu o Žigmundovi. Budem pracovať s textami troch uhorských kroník a pre lepšie osvetlenie Žigmundovej situácie pri nástupe na uhorský kráľovský stolec tiež s jednou dobovou listinou. Všetky tri mnou vybrané kroniky boli preložené slovenským historikom Júliusom Sopkom do slovenčiny, budem teda pracovať s ich slovenským prekladom.⁴

Prvou kronikou, ktorou sa budem v tejto práci zaoberať je *Kronika magistra Jána zo Šarišských Sokoloviec*⁵ a jej pokračovanie, pričom oba celky sú začlenené v troch kronikách, a to v *Kronike Jána z Turca*, *Budínskej kronike* a v *Kódexe s kronikou Dubnickou*, kde sa zachovali v rukopisnej podobe.⁶ Kronika je písaná latinsky a na základe postavenia autora zastávajúceho viacero významných pozícií počas jeho života, vrátane pozície vikára, ktorý sa pohyboval v blízkosti uhorského kráľa Ľudovíta I. Veľkého⁷ zaradím túto kroniku medzi kroniky dvorské, aj keď konkrétne meno zadávateľa kroniky jej autor nikde neuvádza. Kronikár sa venoval obdobiu vlády Ľudovíta I. Veľkého, bol jeho súčasníkom, a teda aj súčasníkom Ľudovítovho budúceho zata Žigmunda Luxemburského. Práve táto skutočnosť zohrala dôležitú úlohu pri mojom výbere tejto kroniky. Ako súčasník dejov, ktoré budú pre túto prácu najdôležitejšie, mohol by tento kronikár podávať vierohodné informácie o príchode Žigmunda do Uhorska a o jeho nástupe na uhorský trón. Dielo magistra Jána zo Šarišských Sokoloviec bolo vydané v Budínskej kronike dvakrát, a to v roku 1473 a v roku 1838.⁸ Rukopis Dubnickej kroniky bol objavený v Illésháziho knižnici v Dubnici a bol darovaný v roku 1838 Maďarskému národnému múzeu v Budapešti.⁹ Kronika Jána z Turca, ktorý časť o živote

---

⁴ SOPKO, Július, *Kroniky stredovekého Slovenska*, Budmerice: Rak 1995.

⁵ SOPKO, Július, *Kronika uhorských kráľov zvaná Dubnická*, Budmerice: Rak 2004.

⁶ *Kronika magistra Jána zo Šarišských Sokoloviec*. In: SOPKO, Július, *Kronika uhorských kráľov zvaná Dubnická*, Budmerice 2004.

⁷ SOPKO, Július, *Kroniky stredovekého Slovenska*, Budmerice 1995, s. 73.

⁸ MÁLYUSZ, Elemér, *A Thuróczy – Krónika és forrásai*, Budapest 1967, s. 67; KUMOROVITZ, L. Bernát. *Kancelárska činnosť magistra Jána zo Šarišských Sokoloviec, kronikára Ľudovíta I.*, In: Slovenský archív, roč. 16, č. 1, 1981, s. 47 – 74.

⁹ SOPKO, Július, *Kroniky stredovekého Slovenska*, Budmerice 1995, s. 73 – 74.

⁹ Tamtiež, s. 74.

Ludovíta I. Veľkého, napísanú magistrom Jánom zo Šarišských Sokoloviec, do svojej kroniky prevzal, vyšla tlačou v roku 1488.¹⁰ Dielom a životom magistra Jána sa zaoberali tiež historiografi 19. a 20. storočia. Prvými zhromažďovateľmi životopisných údajov o magistrovi Jánovi boli v 19. storočí historici S. Steinherz¹¹, A. Pór¹² a S. Domanovszky¹³. V 20. storočí ďalej v tejto práci pokračovali K. Dékány¹⁴ a E. Mályusz.¹⁵ Ak sa prví historici snažili o získanie bližších informácií o pozícii magistra Jána v kráľovskej kancelárii, informácií o jeho živote a o pochopenie rozdelenia kroniky na dve časti, potom historici 20. storočia sa už zaoberali podrobnou analýzou diela a dôvodu jeho vzniku, pričom aktuálny stav bádania určil presné písarske aj notárske pôsobenie magistra Jána v kráľovskej kancelárii a tiež dôvod pre vznik jeho diela, ktorým bolo získanie si kráľovej priazne a potiaľto zisk majetku.¹⁶

Ďalšou mnou vybranou kronikou je už spomínaná *Kronika Jána z Turca*¹⁷, ktorej autor žil a pôsobil až skoro sto rokov po príchode Žigmunda do Uhorska, a teda nebol súčasníkom týchto dejov. Môj výber tejto kroniky však ovplyvnil veľký rozsah časti diela venovanej práve Žigmundovi a jeho pôsobeniu v uhorskom kráľovstve. Ako som už spomínala prevzal tento kronikár časť o Ludovítovi I. z diela kronikára magistra Jána zo Šarišských Sokoloviec a jeho vlastné kapitoly začínajú až opisom udalostí spojených s bojom o uhorskú kráľovskú korunu po smrti Ludovíta. Aj túto kroniku môžeme zaradiť medzi dvorské kroniky, pretože autor sám uvádza zadávateľa diela, a to svojho nadriadeného, hlavného notára kráľovskej kancelárie Štefana z Hazerhagu.¹⁸ Kronika je písaná latinsky a ako som už spomínala budem pracovať s jej slovenským prekladom. Mojmým zámerom bude posúdiť pohľad na Žigmunda s odstupom viacerých desaťročí aj vzhľadom na zmenu politických pomerov v Európe po vymretí Luxemburskej dynastie, teda zmenu kráľovských rodov tak na uhorskom, ako aj na českom tróne. Z historiografického hľadiska sa štúdiu tejto kroniky venovali historici tiež už v 19. storočí a k najvýznamnejším patria F. Toldy¹⁹ a E. Varjú.²⁰ Najintenzívnejšie sa práci Jána

---

¹⁰ SOPKO, Július, *Kroniky stredovekého Slovenska*, Budmerice 1995, s. 120.

¹¹ STEINHERTZ, S., *Die Beziehungen Ludwigs I. von Ungarn zu Karl IV.*, Mitteilungen des osterr. Instituts f. Geschichtsforschung, 8, 1887.

¹² PÓR, A., *János Kukullei foesperes Nagy Lajos király történetírója 1349 – 1396*, Századok 27, 1893.

¹³ DOMANOVSKY, S., *A Dubnici krónika*, Századok 33, 1899.

¹⁴ DÉKÁNY, K., *Kukulei János Nagy Lajos király viselt dolgairól*. In: *Középkori krónikások V*, Brassó 1906.

¹⁵ MÁLYUSZ, E., *A Thuróczy – Krónika és forrásai*, Budapest 1967.

¹⁶ SOPKO, J., *Kroniky stredovekého Slovenska*, Budmerice 1995, s. 74 – 75.

¹⁷ *Kronika Jána z Turca*, In: SOPKO, J. *Kroniky stredovekého Slovenska*, Budmerice 1995.

¹⁸ MÁLYUSZ, E., *A Thuróczy – Krónika és forrásai*, Budapest 1967, s. 83.

¹⁹ TOLDY, F., *Turóczi kronikája kulonféle kiadásai*, In: *Új Magyar Múzeum 1/2*, 1850 – 1851.

²⁰ VARJÚ, E., *A Thuróczy – krónika kiadásai és a Magyar Nemzeti Múzeum konyvtárban orzott példányai*, *Magyar Konyvszemle 10*, 1902.

z Turca venoval práve, už spomínaný maďarský historik druhej polovice 20. storočia, Elemér Mályusz.

Tretia mnou vybraná kronika sa markantne líši od predošlých dvoch kroník z viacerých dôvodov. Jedná sa o *Spiškosobotskú kroniku*²¹ od anonymného autora. Prvým veľmi dôležitým momentom teda je, že nemáme žiadne bližšie informácie o autorovi kroniky ani o jeho dôvodoch, kvôli ktorým toto svoje dielo napísal. Ďalšou zvláštnosťou je, že kronika bola napísaná nemecky, gotickou bastardou a nie latinsky ako predošlé dve kroniky.²² Autor sa na viacerých miestach zaoberal mestami na dnešnej slovenskej Spiši. Práve táto oblasť dnešného Slovenska bola historicky veľmi špecifická. Bolo to jednak kvôli tomu, že bola jazykovo nemecká, a potom kvôli častému zastavovaniu tejto oblasti uhorskými panovníkmi. K výberu tejto kroniky som sa rozhodla práve kvôli týmto uvedeným špecifikám. Budem sa snažiť porovnať prístup k Žigmundovej osobe zo strany kráľovským dvorom ovplyvnených, nám známych autorov a zo strany nám neznámeho autora pohybujúceho sa, ako si dovoľím na základe známeho predpokladať, v úplne inom prostredí. Časti z tejto kroniky boli viackrát preberané do prác autorov neskorších storočí. Ako príklad môžeme spomenúť Leibitzerovu kroniku, ktorej autormi boli rektor v Levoči a v Starej Lesnej (mestá na dnešnom východnom Slovensku v oblasti Spiša) Leibitzer a jeho syn Izrael.²³ Na konci 19. storočia sa touto kronikou zaoberal významný uhorský historik K. Demkó²⁴ a v druhej polovici 20. storočia to boli slovenskí historici Jozef Kuzmík²⁵ a Vladimír Jankovič.²⁶

Podobne ako na uhorskom kráľovskom dvore, tak aj na dvore Žigmundovho otca cisára Karola IV. boli vytvorené historiografické diela dvorskej povahy ako napríklad dielo dvorného kronikára Karola IV. Beneša Krabice z Weitmile, *Chronika ecclesie Pragensis – Kronika Pražského Kostola*²⁷. Ďalším príkladom je kronikár František Pražský, ktorý svoje dielo *Kronika Františka Pražského*²⁸ písal pôvodne pre Jána IV. z Dražic a neskôr sa rozhodol

---

²¹ *Spiškosobotská kronika*. In: SOPKO, J., *Kroniky stredovekého Slovenska*, Budmerice 1995.

²² SOPKO, J., *Kroniky stredovekého Slovenska*, Budmerice 1995, s. 102 – 103.

²³ Tamtiež, s. 103.

²⁴ DEMKÓ, K., *A szepes – szombati krónika*, In: *A „Szepesmegyei Torténelmi Társulat“ évkönyve VII*, Levoča 1892.

²⁵ KUZMÍK, J., *Slovník starovekých a stredovekých autorov, prameňov a knižných skriptorov so slovenskými vzťahmi*, Martin 1983.

²⁶ JANKOVIČ, V., *Spišská historiografia*, In: *Spišské mestá v stredoveku*, Košice 1974.

²⁷ *Kroniky doby Karla IV.* Praha, Svoboda 1987.

²⁸ *Vlastný životopis*. In: *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987.

venovať ho Karolovi IV.²⁹ Podobne ako u kronikára Jána z Turca, ktorý prebral jednu celú časť z kroniky inej a vložil ju do svojho diela, tak aj František Pražský prevzal viaceré informácie zo *Zbraslavskej kroniky*, a to z časti písanej Petrom Žitavským.³⁰ Dielo Beneša Krabice z Weitmile zas vykazuje zhody s dielom Františka Pražského.³¹ Pri porovnaní historiografických diel vznikajúcich na týchto dvoch kráľovských dvoroch, ktoré boli pre Žigmunda domovom, môžeme teda postrehnúť podobnosť v spôsobe ich tvorby. Ďalej je nevyhnutné zdôrazniť, že dvorské kroniky boli vo všeobecnosti ovplyvnené ich zadávateľmi a preto nemajú stále spoľahlivú vypovedajúcu hodnotu.

Pre verifikáciu tvrdení, ktoré sú uvedené mnou vybranými kronikármi pri líčení nástupu Žigmunda na uhorský kráľovský stolec, sa budem opierať aj o dôležitú listinu s podmienkami uhorských stavov pre nového panovníka.³²

Literatúry k sledovanému je značné množstvo, a preto som ju rozdelila do viacerých okruhov. Do prvého okruhu som zaradila literatúru týkajúcu sa samotnej vlády Žigmunda Luxemburského v Uhorsku. Už spomínaným maďarským historikom, ktorý sa veľmi podrobne zaoberal práve týmto obdobím, je Elemér Mályusz vo svojom, do nemčiny preloženom diele, *Kaiser Sigismund in Ungarn 1387 – 1437*.³³ Táto monografia veľmi zaujímavo rozoberá vývoj panovníckej moci Žigmunda v Uhorsku a prináša dôležitú sondu do dôvodov vzniku protižigmundovskej koalície v uhorskom kráľovstve.

Do tohoto okruhu literatúry patrí aj výborná monografia nemeckého autora Jorga Konráda Hoenscha *Kaiser Sigismund Herrscher an der Schwelle zur Neuzeit 1368 – 1437*.³⁴ Autor sa venuje nie len životu dospelého Žigmunda, ale aj jeho detstvu, výchove a rôznym vplyvom okolia na formovanie jeho osobnosti. Práve z tohoto hľadiska bude táto monografia pre moju prácu veľmi prínosná.

Známym historikom zaoberajúcim sa etapou spojenou v živote Žigmunda s jeho voľbou Rímsko – nemeckým kráľom je rakúsky historik Wilhelm Baum vo svojom do češtiny

---

²⁹ BLÁHOVÁ, Marie, LUKŠOVÁ, Zuzana a NODL, Martin, *Karel IV. V soudobých kronikách*, Praha 2016, s. 43.

³⁰ Tamtiež s. 45.

³¹ Tamtiež, s. 56.

³² *Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov V, Prvý Cisár na uhorskom tróne*, Bratislava 2001, s. 27.

³³ MÁLYUSZ, E., *Kaiser Sigismund in Ungarn 1387 – 1437*, Budapest 1990.

³⁴ HOENSCH, K., J., *Kaiser Sigismund*, München 1996.

preloženom diele *Císař Zikmund*.³⁵ Táto monografia prináša pohľad na dynastické pomery predchádzajúce presadeniu sa Žigmunda na rímsky stolec.

Významným českým historikom, ktorý sa vo svojej monografii venoval životu Žigmunda Luxemburského je Václav Drška. Vo svojom diele *Zikmund Lucemburský - Liška na trůně*,³⁶ sa venuje všetkým aspektom Žigmundovho života a rozoberá situáciu na uhorskom a českom kráľovskom dvore zo všetkých uhlov.

Do ďalšieho okruhu literatúry som zaradila monografie zaoberajúce sa situáciou spojenou s okolím Žigmunda Luxemburského v ktorom vyrastal a žil, a tiež literatúru zaoberajúcu sa tým, čo predchádzalo narodeniu sa Žigmunda. Veľmi známou českou historičkou zaoberajúcou sa Luxemburgovcami v českom kráľovstve je Lenka Bobková. V jej diele *Územní politika prvních Lucemburků na českem trůně*³⁷ sa venuje všetkým otázkam spojeným s obrovským územným a mocenským vzostupom prvých dvoch zástupcov Luxemburskej dynastie na českom tróne, Jána Luxemburského a jeho syna Karola. V ďalšej svojej monografii *Jan Zhořelecký*³⁸, sa autorka dotkla okolností okolo Žigmundovho úsilia o udržanie si nároku na uhorský trón a hlavne podpory zo strany bratov Václava IV. a Jána Zhořeleckého a tiež zo strany bratranca Jošta, moravského markgrófa.

Do tejto kategórie patria aj ďalší dvaja významní českí historici, Jiří Spěváček a František Kavka. Jiří Spěváček sa vo svojich obširných monografiách *Jan Lucemburský a jeho doba 1296 – 1346* a *Karel IV.: život a dílo 1316-1378*³⁹ venoval všetkým úspechom aj neúspechom týchto Luxemburgovcov, čím položil základ pre nové vnímanie Luxemburskej dynastie v európskom meradle. Pokračovateľom Jána Luxemburského, jeho synom Karolom sa zas zaoberal vo svojej monografii *Vláda Karla IV. za jeho císařství*⁴⁰ František Kavka. V tomto diele sú vysvetlené všetky známe aspekty, ktoré ovplyvňovali rozhodnutia cisára Karola IV., čo malo samozrejme dopad aj na život jeho syna Žigmunda.

---

³⁵ BAUM, Wilhelm, *Císař Zikmund*, Praha 1996.

³⁶ DRŠKA, Václav, *Zikmund Lucemburský*, Praha 1996.

³⁷ BOBKOVÁ, Lenka, *Územní politika prvních Lucemburků na českém trůně*, Ústí nad Labem 1993.

³⁸ BOBKOVÁ, Lenka, Tomáš VELÍČKA, Mlada HOLÁ a Jan ZDICHYNEC. *Jan Zhořelecký: třetí syn Karla IV.* Praha: Casablanca, 2016.

³⁹ SPĚVÁČEK, Jiří, *Jan Lucemburský*. Praha 1994 a SPĚVÁČEK, Jiří. *Karel IV.: život a dílo 1316-1378*.

Vydání I. Praha: Svoboda, 1979.

⁴⁰ KAVKA, František, *Vláda Karla IV. za jeho císařství*, Praha 1993.

Veľmi zaujímavým dielom zaoberajúcim sa vplyvmi okolia Žigmunda v Uhorsku na jeho rozhodnutia je monografia slovenskej historičky Daniely Dvořákovéj *Rytier a jeho král*. Autorka tu rozoberá pomery, v akých Žigmund v Uhorsku žil, a ako sa mu podarilo zaujať pozíciu zvrchovaného vládcu, aj keď počiatkové podmienky neboli v žiadnom ohľade priaznivé.⁴¹

Práve v tejto dobe prebieha v Nemecku práca na *Regestách imperii*, ktoré sú vydávané v rámci jednej z rád rozsiahlej edície *Monumenta Germaniae Historica*. Momentálne sa práve pracuje na zhromažďovaní písomností týkajúcich sa Žigmunda Luxemburského a jeho doby. Touto úlohou je poverený medzinárodný tím, v ktorom je zastúpená aj česká historická obec, a to historikom Petrom Elberom z Brna.

Metodologickým východiskom mojej práce je predovšetkým sprostredkovanie pohľadu, ako sa tvorila historická pamäť o danom vládcovi – Žigmundovi Luxemburskom v Uhorsku. Pre toto priblíženie bola v rámci tejto práce použitá metóda sondy, konkrétne analýza výseku z naratívnych prameňov historiografického zamerania. Bude teda potrebné skúmať osobnosť autorov kroník, z akého prostredia pochádzali, a tiež zohľadniť pre koho bola konkrétna kronika určená. Budem sa teda zaoberať otázkami kultúrnej antropológie a dejinami mentalít.⁴² Pracovala som s tromi mnou vybranými uhorskými kronikami, ako hlavnými prameňmi, a tiež s dobovým listinným materiálom. Na základe spomenutých prameňov som sa snažila o zloženie dobového obrazu daného panovníka v počiatkoch jeho vlády v Uhorsku a pokúsila som sa určiť stupeň pravdepodobnosti, že sa negatívny naratív na adresu Žigmunda Luxemburského mohol reálne začať tvoriť už v počiatkových fázach jeho života v uhorskom kráľovstve.

---

⁴¹ DVOŘÁKOVÁ, Daniela, *Rytier a jeho král*, Budmerice 2003.

⁴² SPĚVÁČEK, J., *Mentality a dějiny mentalit v proměnách evropského myšlení*, in: *Sborník společnosti přátel starožitností* 4, 1996, s. 59 – 70.

2. Osobnosť Žigmunda Luxemburského

Vývoj Žigmundovej osobnosti ovplyvňovalo viacero faktorov. Stredoveký vládca musel byť diplomatom a zároveň vykazovať značné známky rytierskosti a bojaschopnosti. Z nevelkého množstva informácií, ktoré o Žigmundovom detstve existujú sa možno dozvedieť, že jedným z jeho vychovávateľov bol v rokoch 1376 až 1377 florentský humanista Niccola Beccari.⁴³ Dovolím si teda predpokladať, že výchova tohoto cisárovoho potomka bola už čiastočne ovplyvnená hodnotami dôležitými pre rodiači sa novovek.

Preborníkom v politickej diplomacii a teda najlepším príkladom v tejto oblasti bol pre Žigmunda nepopierateľne jeho otec, cisár Svätej ríše rímskej a český kráľ, Karol IV. Luxemburský. Podstatným článkom Karolovej diplomacie bola jeho sobášna politika, tak príslovečná pre panovníkov jeho doby. Tá Karola spojila s budúcou matkou Žigmunda, jeho štvrtou manželkou, Alžbetou Pomoranskou. Alžbeta bola vnučkou posledného poľského kráľa z rodu Piastovcov, Kazimíra III. Veľkého, ktorý nemal mužského potomka, čo podrobnejšie rozoberiem neskôr.⁴⁴

Vzťahy v európskej politike v tomto období boli neobvykle turbulentné. Z časti to zapríčinil nedostatok mužských potomkov na viacerých stredoeurópskych kráľovských dvoroch, z časti neľahká situácia okolo pápežského stolca spôsobená plánovaným návratom pápeža Urbana V. z francúzskeho Avignonu do Ríma a nasledujúca pápežská schizma, ktorej riešenie neskôr pripadlo práve Žigmundovi a v neposlednom rade vypuknutie morových epidémií v Európe.⁴⁵ Ďalej musíme zohľadniť aj narastajúce turecké nebezpečenstvo - tlak Osmanskej ríše, ktoré vyvrcholilo bitvou u Nikopole v roku 1396, ktorú Žigmund prehral.⁴⁶ Ak zároveň popri tom prihliadneme k celkovým zmenám spojeným s rodiačim sa novovekom, tak bol rast náboženského a poťažmo aj sociálneho nepokoja prirodzeným dôsledkom.

Potomok cisára Karola IV. a jeho štvrtej manželky Alžbety Pomoranskej, Žigmund, sa narodil 14. februára 1368 v Norimbergu.⁴⁷ Bol druhorodeným dieťaťom Alžbety a siedmym dieťaťom Karolovým. Tým najdôležitejším, čo bude v budúcnosti v jeho živote hrať významnú

---

⁴³ BAUM, Wilhelm, *Císař Zikmund*, Praha 1996, s.27.

⁴⁴ HOENSCH, K., Jorg, *Kaiser Sigismund*, Munchen 1996, s. 33.

⁴⁵ KAVKA, František, *Vláda karla IV. za jeho císařství, II. Díl (1364 – 1378)*, Praha 1993, s. 104.

⁴⁶ DRŠKA, Václav, *Zikmund Lucemburský*, Praha 1996, s. 26 – 27.

⁴⁷ BAUM, Wilhelm, *Císař Zikmund*, Praha 1996, s. 25.

úlohu však bolo, že bol Karolovým až druhorodeným preživším synom. Prvorodeným a dedičom koruny bol jeho nevlastný brat, vtedy už sedemročný Václav. Václavova matka, tretia Karolova manželka Anna Svídnická, zomrela rok a pol po jeho narodení a jeho nesmierna hodnota pre Karola ho vyniesla na absolútny piedestál pre celé jeho okolie. Práve Václav bol totiž prvým preživším synom Karola po veľmi dlhom období bez mužského potomka, dediča. So svojou prvou manželkou Blankou z Valois mal Karol iba dve preživšie dcéry. Až jeho druhá manželka, Anna Falcká, mu porodila syna Václava, ktorý však vzápätí zomrel.⁴⁸ Narodenie mužského potomka jeho tretej manželke Anne Svídnickej, po prvorodenej dcére, znamenalo konečne dediča trónu. Táto skutočnosť teda zaradila Žigmunda v dedičnej postupnosti až na druhé miesto. Predpoklad, že sa z Václava a Žigmunda namiesto milujúcich bratov stávali postupom času rivali, bude teda značne opodstatnený. Nezanedbateľnou je tiež dôležitá skutočnosť, že Žigmundova matka, Alžbeta Pomoranská, na rozdiel od Václavovej matky žila a svojho syna významne podporovala. Možno predpokladať, že aj toto ovplyvnilo silnú Karolovu potrebu ochraňovať a uprednostňovať Václava⁴⁹

Ako väčšina európskych panovníkov, tak aj Karol IV. inscenoval výhodné politické spojenia v podobe zásnub svojich potomkov už hneď po ich narodení. Nebolo to inak ani v prípade Žigmunda. V prvých rokoch jeho života sa vskutku všetko udialo v značne zrýchlenom tempe. Prvé zásnuby ešte ako nemluvňa, ďalšie v štyroch rokoch. O narodení Žigmunda sa Karol dozvedel pri svojom pobyte v Norimbergu a hneď ho zaviazal zmluvne s dcérou norimberského burggrófa Fridricha V. Zollernského Katarínou, ktorej dedičstvo tzv. Nových Čiech by znamenalo vytvorenie mostu k západným častiam ríše. Narodením dvoch bratov Kataríny však tieto plány stroskotali a Karol sa obrátil smerom na východ, tentoraz do Uhorska.⁵⁰ Uhorský kráľ Ľudovít I. Veľký mal zatiaľ iba dcéry a na základe svojho príbuzenského vzťahu s poľským kráľovským dvorom bol po smrti Kazimíra III., dňa 17. novembra 1370, korunovaný poľskou kráľovskou korunou.⁵¹ Presné pomery v Uhorsku budem rozoberať neskôr. Rozhovory o spojení Karolovho syna Žigmunda a jednej z dcér Ľudovíta prebehli v marci 1372 zatiaľ bez presného určenia, ktorá z dcér to bude. Dňa 21. júna 1373 bola za Žigmundovu snúbenicu Ľudovítom určená jeho druhorodená dcéra Mária.⁵²

---

⁴⁸ BOBKOVÁ, Lenka, *Územní politika prvních Lucemburků na českém trůně*, Ústí nad Labem 1993, s. 15 – 16.

⁴⁹ HOENSCH, K., Jorg, *Kaiser Sigismund*, s. 32 – 35.

⁵⁰ Tamtiež, s. 40.

⁵¹ KAVKA, František, *Vláda Karla IV. za jeho císařství, II. díl (1364 – 1378)*, s. 115.

⁵² HOENSCH, K., Jorg, *Kaiser Sigismund*, s. 41.

Aby boli Karolovi potomkovia v budúcnosti schopní vládcovia, bolo okrem ich vynikajúceho pôvodu potrebné aj vysokoúrovňové vzdelanie a bezchybná výchova. Dôležitými vlastnosťami budúceho panovníka boli zbožnosť, ušľachtilosť, striedmosť, ale aj odvaha, udatnosť a statočnosť. Samozrejmosťou bolo ovládanie niekoľkých jazykov. Sám Karol hovoril a písal plynule piatimi jazykmi. Presvedčenie Karola IV. o tom, že tieto vysoké nároky a objemnosť výukovej látky spôsobí rýchly a výrazne hodnotnejší vývoj osobnosti, a teda rýchlejšie dospievanie jeho potomkov, viedlo pravdepodobne k mnohým deficitom v ich charaktere. Jednalo sa hlavne o sklon k nesmiernej ctižiadostivosti a často až k bezcitnosti.⁵³ Práve týmito vlastnosťami v nemalej miere vynikal Žigmund, aj keď z môjho pohľadu zohrala značnú úlohu aj ctižiadostivosť jeho matky, ktorej významný vplyv a podporu som už spomínala.

V Žigmundových štyroch rokoch ho jeho otec teda zmluvne spojil s dcérou Ľudovíta I. Veľkého, uhorského a poľského kráľa, Máriou.⁵⁴ Ľudovít I. Veľký bol synom Karola Róberta z Anjou, uhorského kráľa a Alžbety Piastovej, sestry Kazimíra III. Veľkého, poľského kráľa. Po otcovi bol teda dedičom uhorskej kráľovskej koruny a kvôli absencii mužského potomka u Kazimíra III. sa stal po matke dedičom poľskej kráľovskej koruny. Potomkami Ľudovíta boli iba dcéry, z ktorých prežili dve, a to už spomínaná Mária a jej mladšia sestra Hedviga, ktorá sa v budúcnosti stala poľskou kráľovnou a manželkou litovského kniežata a zakladateľa Jagellovskej dynastie v Poľsku, Vladislava Jagellovského.⁵⁵

Po smrti Karola IV. v roku 1378 sa ešte stále nevedelo čo bude Máriiným dedičstvom a aké postavenie bude teda Žigmundovi prislúchať. Od svojich deviatich rokov bol brandenburským markgrófom, neskôr aj s kurfirstským hlasom. Bolo to jeho dedičstvo po otcovi.⁵⁶ Kroky Karolovho prvorodeného dediča, Žigmundovho nevlastného brata, teraz už rímskeho a českého kráľa Václava IV., boli nasledovné. Stretol sa osobne s uhorským a poľským kráľom Ľudovítom I. v júni 1379 na dnešnom Slovensku a potvrdil závery z jednaní v roku 1372 o zasnubách Žigmunda a Márie. V auguste nechal Ľudovít v hornouhorských Košiciach holdovať poľskú šľachtu a duchovenstvo jeho dcére Márii, ako budúcej poľskej kráľovnej a v polovici septembra sa v hornouhorskej Trnave konali veľkolepé zasnuby na ktorých Žigmund vo svojich

---

⁵³ HOENSCH, K., Jorg, *Kaiser Sigismund*, s. 37.

⁵⁴ KAVKA, František, *Vláda Karla IV. za jeho císařství, II. díl (1364 – 1378)*, s. 133.

⁵⁵ MALYUSZ, Elemér, *Kaiser Sigismund in Ungarn*, Budapest 1990, s. 7 – 8.

⁵⁶ DRŠKA, Václav, *Zikmund Lucemburský*, s. 11–12. HOENSCH, K., Jorg, *Kaiser Sigismund*, s. 38.

jedenástich rokoch prvýkrát uvidel svoju budúcu osemročnú nevestu Máriu. K ďalšej výchove bol Žigmund svojim nevlastným bratom Václavom predaný svojmu budúcemu svokrovi Ľudovítovi.⁵⁷

Na dvore Ľudovíta v Uhorsku bol Žigmund konfrontovaný s panovníkom, ktorý väčšinu svojho života prežil v sedle a na bojovom poli. Je len málo pravdepodobné, že by to neovplyvnilo jeho ďalší vývoj. Ľudovít, podobne ako už jeho otec Karol Róbert, vládol pevnou rukou. Obom panovníkom sa podarilo udržať si veľkú majetkovú základňu, pretože svojej šľachte majetok iba prepožičiavali v podobe benefícií. Uhorskí šľachtici preto mali iba minimum majetku vo vlastnej držbe.⁵⁸ Táto vláda pevnej ruky mala zabezpečiť aj Žigmundov nástup na trón. Nie všetci na uhorskom dvore však s touto voľbou bezpodmienečne súhlasili. Žigmundovým neprajníkom, aj keď nemožno presne určiť prečo, sa stala kráľovná Alžbeta Bosenská, matka jeho snúbenice Márie, čo sa podstatne odzrkadlilo na neskoršom nepriaznivom vzťahu Márie k Žigmundovi.⁵⁹

V júli 1382 poslal Ľudovít Žigmunda s malou vojenskou skupinou do Veľkopoľska ukládať konflikty medzi poľskou šľachtou, a tým sa presadiť za budúceho panovníka. V tomto momente totiž ešte stále nebolo jasné, ako bude rozdelené dedičstvo po Ľudovítovi. Vo veku iba štrnástich rokov mal Žigmund ukončiť spory pripomínajúce občiansku vojnu medzi veľkopoľskými magnátmi. Jeho misia v Poľsku bola prerušená smrťou Ľudovíta I. Veľkého dňa 12. septembra 1382. Iba päť dní po Ľudovítovej smrti, 17. septembra bola Mária, Žigmundova zatiaľ stále iba snúbenica, časťou uhorských stavov korunovaná uhorskou kráľovnou.⁶⁰ Tým bol jasne daný postoj časti uhorských stavov, že za jedinou dedičku po Ľudovítovi v Uhorsku uznávajú jeho dcéru Máriu. Toto primälo poľskú šľachtu k rozhodnutiu, že uznajú za budúceho panovníka Poľska iba jednu z Ľudovítových dcér, Máriu, alebo jej mladšiu sestru Hedvigu pod podmienkou, že zostane natrvalo v Poľsku. Malo tým byť zabránené situácii, že ak by uhorským a poľským panovníkom bola jedna a tá istá osoba, tak aby nezostala natrvalo v Uhorsku a Poľsko sa tým nestalo iba akousi súčasťou únie.⁶¹

Toto mal byť iba začiatok mnohých Žigmundových ťažkostí, ktoré musel pri získavaní uhorskej kráľovskej koruny absolvovať. Práve pri týchto budúcich kritických situáciách

---

⁵⁷ HOENSCH, K., Jorg, *Kaiser Sigismund*, s. 45.

⁵⁸ DVOŘÁKOVÁ, Daniela, *Rytier a jeho kráľ*, Budmerice 2003, s. 28.

⁵⁹ MALYUSZ, Elemér, *Kaiser Sigismund in Ungarn*, s. 15 – 17.

⁶⁰ DVOŘÁKOVÁ, Daniela, *Rytier a jeho kráľ*, s. 37.

⁶¹ HOENSCH, K., Jorg, *Kaiser Sigismund*, s. 49 – 50.

spôsobených či už intrigami kráľovnej vdovy Alžbety Bosenskej, alebo odbojnou uhorskou šľachtou a silnou pozíciou uhorských stavov sa ukázala Žigmundova dravosť, cieľavedomosť a bojaschopnosť, ale tiež jeho diplomatické cítenie. Kráľovná vdova, Máriina matka, Alžbeta Bosenská spolu so svojím hlavným radcom, uhorským palatínom Mikulášom Gorjanským, zosnovala plán na uzavretie novej koalície. Mikuláš Gorjanský pôsobil už na dvore Ľudovíta I. a postupom času si získal absolútnu dôveru kráľovnej Alžbety.

Kráľovná bola veľmi ambiciózna a nemenej jej radca. Ignorovali rozhodnutie jej zosnulého manžela Ľudovíta I. o spojení s Luxemburskou dynastiou sobášom Márie so Žigmundom. Alžbeta vyslala posolstvo k francúzskemu kráľovi Karolovi VI. s návrhom na spojenie oboch dynastií sobášom uhorskej kráľovnej Márie, svojej dcéry a bratom francúzskeho kráľa Ľudovítom Orleánskym.⁶² Uhorská šľachta sa po smrti Ľudovíta I. rozdelila do viacerých táborov. Rody na juhu Uhorska začali presadzovať na uhorský trón mužského zástupcu z rodu Anjouovcov, druhostupňového bratranca Ľudovíta I., a to neapolského kráľa Karola III. z Dráča zvaného Malý.⁶³

Uhorské stavy dali Žigmundovi zároveň jasne najavo za akých podmienok sú ochotné prijať ho za panovníka. Listina s podmienkami bola vyhotovená pred 31. marcom 1387 a jej obsah Žigmundove právomoci značne ohraničoval. V listine napríklad stojí *„Navyše vo svojich radách a ako radcov má mať, pokiaľ bude žiť, iba Uhrov, a nie príslušníkov iných národov. Rovnako nemôže duchovným osobám ani svetským ľuďom cudzieho pôvodu darovať nijaké hodnosti, obročia či úrady a rovnako ani žiadne majetky či nehnuteľnosti z titulu vlastnej donácie.“* a na inom mieste: *„Ďalej ak všetko, čo sa už spomenulo vyššie, nebude chcieť v časti, alebo celku pán markgróf (Žigmund) dodržiavať a nebude chcieť v tomto vytrvať, v takom prípade my preláti, baróni a ostatní, ktorých pečate sú privesené na tejto listine, spoločne alebo oddelene bez obvinenia z nevernosti voči pánovi markgrófovi to nepripustíme, ale k dodržiavaniu spomenutého donútime silami, ktoré budeme mať k dispozícii.“*⁶⁴ Tieto a ďalšie podmienky musel Žigmund prijať ak chcel, aby ho stavy prijali za budúceho panovníka v Uhorsku.

Žigmundov vstup do európskej politiky bol teda značne komplikovaný a ovplyvnený viacerými faktormi, ktoré neboli pre Žigmunda veľmi priaznivé. Pri riešení týchto veľkých

---

⁶² MALYUSZ, Elemér, *Kaiser Sigismund in Ungarn*, s. 15 – 17.

⁶³ DRŠKA, Václav, *Zikmund Lucemburský*, s. 18 – 19.

⁶⁴ BARTL, Július (ed.), *Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov V*, Bratislava 2001, č. 1, s. 27–28.

problémov sa ukázala jeho schopnosť presadiť sa, a aj keď v počiatkoch jeho boja o uhorskú kráľovskú korunu bol Žigmund z dnešného pohľadu ešte dieťa, predsa nakoniec slávil úspech. Dovolím si tvrdiť, a z predošlého mi to vyplýva, že tomu značne dopomohla tvrdá výchova zo strany jeho otca, ktorého hlavným cieľom bolo vychovať zo svojich detí zdatných panovníkov. Okrem svojho otca mal však Žigmund vo svojom okolí viacero ďalších vzorov. Obraz stredovekého rytierstva predstavoval nepopierateľne Ľudovít I. na ktorého kráľovský dvor prišiel Žigmund ako jedenásťročný, a preto určite aj atmosféra na uhorskom kráľovskom dvore jeho vývoj značne ovplyvnila. Nezanedbateľnú úlohu zohrala aj ctižiadostivosť jeho matky, ktorá sa snažila čo najviac presadzovať svojho syna stojaceho z počiatku v tieni jeho nevlastného brata Václava a určite ho ovplyvnil aj nevraživý prístup k jeho osobe zo strany Ľudovítovej manželky Alžbety Bosenskej. Je málo pravdepodobné, že by to tak nebolo, keďže sa preto zmenilo chovanie sa jeho snúbenice Márie voči nemu.

V Uhorsku sa stal Žigmund kráľom v roku 1387. Ak berieme do úvahy, že Ľudovít I. zomrel na konci roku 1382, tak z toho jasne vyplýva, aké dlhé časové obdobie zabrali boje o jeho dedičstvo. Bolo to zároveň obdobie v ktorom Žigmund dospieval. Pri korunovácii bol už mladým devätnásťročným mužom, ktorého charakter sa vyhaňoval v prostredí plnom intríg, bojov a neistoty. Najstarším členom Luxemburského rodu bol Jošt Moravský, ktorý síce Žigmundovi pomohol v jeho boji o uhorskú kráľovskú korunu, ale z toho aj najviac vytiažil. Jeho odškodnením bola zástava Braniborska a Západného Slovenska. Stratou Braniborska bol Žigmund dočasne vyradený z hry v Ríši. Žigmundov brat Václav IV., ktorý sa podieľal na pomoci Žigmundovi v bojoch o uhorskú kráľovskú korunu, bol síce voči svojim príbuzným nedôverčivý, ale v tejto, pre Žigmunda kritickej situácii, sa spolu s ich bratom Jánom Zhořeleckým značne podieľal na presadení Žigmundovho sobáša s jeho snúbenicou Máriou, ktorá bola korunovanou uhorskou kráľovnou.⁶⁵ Po tejto tvrdej skúške jeho vytrvalosti, a jeho schopností v boji o korunu sa z neho stal panovník vládnucci pevnou rukou, ktorý sa zároveň veľmi zdatne pohyboval na poli diplomacie a dokázal si v Uhorsku vybudovať pevnú základňu.

---

⁶⁵ BOBKOVÁ, Lenka, Tomáš VELIČKA, Mlada HOLÁ a Jan ZDICHYNEC, *Jan Zhořelecký: třetí syn Karla IV.*, s. 92.

3. Kronikár Ján zo Šarišských Sokoloviec

Kronikár Ján zo Šarišských Sokoloviec pôsobiaci na uhorskom kráľovskom dvore práve v období príchodu Žigmunda Luxemburského do Uhorska bol priamym svedkom udalostí, ktoré Žigmundov príchod sprevádzali.

Magister Ján bol klerik a jeho kariéra začínala funkciou pisára v kráľovskej kancelárii uhorského kráľovského dvora, kde pôsobil od roku 1344.⁶⁶ Spojenie jeho rodiny s uhorským kráľovským dvorom však začalo už službou jeho otca Mikuláša uhorskému kráľovi Karolovi Róbertovi z Anjou. Mikuláš bol kráľovým pážaťom a v roku 1312 bol po boku kráľa účastníkom bitky pri Rozhanovciach proti Matúšovi Čákovi a Omodejovcom. Pri obliehaní Šarišského hradu získal veľké zásluhy a bol v roku 1314 kráľom odmenený darom Šarišských Sokoloviec.⁶⁷ Jánov pôvod bol teda nesporne predpokladom pre významnú kariéru.

V roku 1350 sa stal notárom kráľovskej kancelárie, v roku 1352 sa stal kanonikom Aradskej a v roku 1353 kanonikom lektorom Jágerskej kapituly. V tom istom roku sa stal kancelárom záhrebského biskupa a v roku 1358 kanonikom Ostrihomskej kapituly. V roku 1363 ho ostrihomský arcibiskup povýšil do hodnosti vikára, teda svojho námestníka.⁶⁸ Od roku 1364 ho kráľ Ľudovít I. nazýval osobitným kaplánom.⁶⁹ Táto závratná kariéra vypovedá o mnohých schopnostiach, ktorými musel Ján oplývať. Určite medzi ne museli patriť spoľahlivosť, lojálnosť, ale aj značná vzdelanosť. Pre túto prácu to považujem za nezanedbateľne podstatné z viacerých dôvodov. Tým najhlavnejším je skutočnosť, že Ján bol súčasníkom udalostí predchádzajúcich korunovácii Žigmunda uhorskou kráľovskou korunou, a ďalej je dôležitý jeho veľmi blízky kontakt s vysoko postavenými osobnosťami tej doby, hlavne jeho pravdepodobne neobmedzený prístup ku kráľovskému dvoru. Ďalej môžeme predpokladať, že bol značne dôverne oboznámený so vzťahmi panujúcimi medzi oboma konkurenčnými rodmi, Anjouovcami a Luxemburgovcami, a tiež vzťahmi medzi samotnými členmi uhorského kráľovského dvora.

Posledné zmienky o ňom v dobových listinách bohužiaľ neprehrádzajú kedy zomrel. Nie je ani možné presne určiť kedy, a ako dlho kroniku písal, prípadne či mu bola niekým zadaná.

---

⁶⁶ SOPKO, J., *Kronika uhorských kráľov zvaná Dubnická*, Budmerice 2004, s. 13.

⁶⁷ SEDLÁK, V., *Regesta diplomatica nenon epistolaria Slovaciae I.*, Bratislavae MCMLXXX, s. 506, č. 1189.

⁶⁸ SOPKO, J., *Kronika uhorských kráľov zvaná Dubnická*, s. 14.

⁶⁹ MÁLYUSZ, E., *A Thuróczy Krónika és forrásai*, Budapest 1967, s. 67.

V jeho kronike ešte nachádzame posledný časový údaj pri opise smrti kráľovnej Márie, Žigmundovej manželky v roku 1395.⁷⁰ Môžeme z toho iba skúsiť matematicky vyvodit', že ak zomiera po roku 1395 a pisárom v kráľovskej kancelárii, teda dospelým, bol od roku 1344, tak sa mohol narodiť v dvadsiatych rokoch 14. storočia.

Kronika je stredne rozsiahlym dielom a pozostáva z dvoch častí. Začína korunováciou Ľudovíta I. Veľkého uhorským kráľom a končí už spomínanou smrťou jeho dcéry Márie, pričom najviac sa kronikár venuje udatným činom kráľa Ľudovíta. V kronike viac, či menej podrobne, opisuje cez dvadsať výprav kráľa Ľudovíta proti rôznym nepriateľom kráľovstva, čo hneď v úvode legitimizuje slovami „...v duchu zvažoval, ako by obnovil, nastolil právo svojej krajiny nad územia, ktoré susední panovníci okupovali, vzbúrenci a vierolomníci vo svojej zaslepenosti odvážili sa na škodu svätej koruny ich odtrhnúť a vyrvať. Spoliehajúc sa na Božiu pomoc chcel násilím zabraté územia prinavrátiť späť (krajine).“⁷¹ Naproti tomu je Žigmund Luxemburský kronikárom spomínaný až v pokračovaní kroniky, a to len veľmi málo, čo je, s prihliadnutím na pozíciu kronikára v čase po smrti Ľudovíta a neskoršieho nástupu Žigmunda na uhorský trón, vcelku prekvapivé.⁷² Ján musel byť totiž svedkom všetkých udalostí v rokoch 1382 – 87 spojených s bojom o uhorský kráľovský stolec. V jeho kronike však o tom nenachádzame žiadne zmienky. Aký vplyv to malo na vytváranie naratívu o Žigmundovi, prečo ho kronikár takto vytesnil, a čo to o Žigmundovej pozícii v Uhorsku vypovedá bude preto predmetom môjho záujmu v ďalších častiach tejto práce.

S prihliadnutím na skutočnosť, že Ján zo Šarišských Sokoloviec bol Žigmundovým súčasníkom, by mala byť jeho vierohodnosť, a tým aj dátových údajov v jeho diele, relatívne vysoká. Predsa však nesmieme zabúdať na jeho postavenie, a teda možný vplyv vysokých cirkevných hodnostárov na jeho prácu. Aj keď sa konkrétny objednávateľ diela nikde nespomína, úplne vylúčiť to nemôžeme, presne ako nemôžeme vylúčiť vplyv samotných členov kráľovského dvora a vysokej šľachty na autora kroniky v čase jej vzniku.

---

⁷⁰ SOPKO, J., *Kronika uhorských kráľov zvaná Dubnická*, s. 15.

⁷¹ *Pokračovanie Kroniky magistra Jána zo Šarišských Sokoloviec*, In: SOPKO, J., *Kronika uhorských kráľov zvaná Dubnická*, Budmerice 1995, s. 114.

⁷² Tamtiež, s. 157–158.

3.1. Anjou verzus Luxemburg

Magister Ján zo Šarišských Sokoloviec uvádza Ľudovíta I. Veľkého vo svojej kronike nasledovne. „*Kráľ kráľov a pán vládarov celej zeme, ktorý panuje na výsostiach nad všetkými, dáva jestvovanie veciam a rozdáva najvyššie hodnosti tak, ako sa jemu páči, jeho je múdrosť a moc, on mení časy a obdobia, on zakladá ríše a prenáša moc na iných, on je silný a mocný pán vo vojne, od ktorého pochádza všetka moc ako lúče zo slnka, a pod jeho vládou kralujú králi a panujú kniežatá.*“⁷³ Tento hviezdny úvod, ktorý skôr pripomína glorifikáciu samotného Boha, nenecháva nikoho na pochybách, že autor bol rozhodnutý svojho kráľa ukázať v čo najlepšom svetle. Musíme preto predpokladať, že tým značne utrpela kronikárova objektivita.

Na konci 13. storočia sa v európskej politike začínali presadzovať dve dynastie, ktoré časom veľmi ovplyvnili obraz hraníc európskych kráľovstiev. Tieto dve dynastie budovali a následne rušili vzájomné koalície, všemožne sa snažili ovládnuť čo najväčšie európske územie, niekedy viac a inokedy menej úspešne a nakoniec na prelome 14. a 15. storočia vymreli po meči. Boli to rody Anjouovcov a Luxemburgovcov.

Prvým Luxemburgom, ktorého kronikár Ján vo svojej kronike spomína, je český kráľ Ján Luxemburský. Kronikár píše o početnom vojsku, ktoré poslal uhorský kráľ Ľudovít I. na podporu svojho strýka, poľského kráľa Kazimíra III. proti, slovami autora „... *na podporu kráľa Kazimíra proti vynikajúcemu vládcovi pánovi Jánovi, českému kráľovi, ktorý s veľkou vojenskou mocou napadol jeho krajinu a mesto Krakov. Tí ubránili jeho krajinu pred útokom, obliehaním a pustošením zo strany českého kráľa, mesto vymanili z obliehania, odovzdali jeho moci a šťastne sa vrátili.*“⁷⁴ Toto je kronikárova prvá zmienka o konfrontácii oboch dynastií. Opísaný je tu skutočný vpád Jána Luxemburského do Poľska v lete 1345. Išlo o vyvrcholenie sporu medzi českým kráľom Jánom a rímskym cisárom Ľudovítom Bavorským, ktorý sa posunul novým smerom po podpísaní spojeneckej zmluvy medzi cisárom a poľským kráľom Kazimírom III. dňa 1. januára 1345. Týmto sa začínala tvoriť nová protiluxemburská koalícia ku ktorej sa pripojili aj rakúski vojvodovia, durínsky landgróf, meinzský markgróf a tiež svídnický vojvoda. Situácia sa stala pre Luxemburgovcov vážnou. Vyvrcholením sporov medzi českým a poľským kráľovstvom bol vpád Kazimíra III. v júni 1345 do Ratiborska. Český kráľ reagoval okamžite a do 12. júla 1345 sa mu podarilo zahnať Kazimíra až pred brány Krakova,

⁷³ *Kronika magistra Jána o Ľudovítovi Veľkom*, In: SOPKO, J., *Kroniky stredovekého Slovenska*, s. 76.

⁷⁴ Tamtiež, s. 81.

pričom bol zdecimovaný aj pomocný zbor z Uhorska, ktorý na pomoc Kazimírovi poslal jeho uhorský synovec Ľudovít I.⁷⁵ Z predošlého teda jasne vyplýva, že kronikárova informácia nie je celkom presná, pretože slávny návrat uhorských zachráncov sa neuskutočnil, ale z hľadiska prístupu kronikára k osobnosti Ľudovíta I. a jeho glorifikácie kronikárom, je tento prístup vysvetliteľný. Pri tomto opise ma však zaujalo označenie „...vynikajúceho vládcu ...“ na adresu Jána Luxemburského. Aj keď išlo o momentálne znepriatelené strany, považoval kronikár českého kráľa za vládcu vynikajúceho. Určite to vypovedá o veľkej vážnosti, ktorej sa český kráľ a zároveň nezanedbateľne ríšsky kurfirst tešil. Pri opisovaní iných nepriateľov uhorského kráľa sa s takýmto uznaním na ich adresu zo strany kronikára nestretávame.

Po ďalších opisoch hrdinských činov kráľa Ľudovíta I. a jeho nesporných víťazstiev sa kronikár zmiňuje aj o „*Kráľovej výprave proti cisárovi Karolovi*“.⁷⁶ Je to druhá podstatná zmienka o vzťahu medzi Anjouovcami a Luxemburgovcami. Kronikár spomína list vyjadrujúci nedôveru cisárovi, kvôli ktorej vstúpil Ľudovít I. do Trenčína. Výsledok tohto konfliktu nie je kronikárom presne objasnený, malo ísť o snahu vyslancov oboch strán o uzavretie mieru, ktoré boli podľa kronikára neúspešné a kráľovo vojsko sa medzitým rozišlo. Na adresu Karola IV. autor uvádza „...*proti preslávnemu panovníkovi pánovi cisárovi Karolovi*.“⁷⁷ Ak prihliadneme k tomu, že v kronike nasleduje opis korunovácie Ľudovíta I. poľským kráľom v roku 1370 a budeme predpokladať, že to bol dej nasledujúci, potom môžeme uvažovať o príčinách vzniku nedôvery voči cisárovi zo strany uhorského kráľa. Dôvody Ľudovíta I. boli pragmatické a zisťne podmienené snahou o zamestnanie cisára Karola natoľko, aby obmedzil Karolove záujmy v Taliansku, kde chcel mať Ľudovít voľné pole pôsobnosti.⁷⁸ Aj Karol IV. je kronikárom vyzdvihnutý ako „... *preslávnny panovník* ...“, aj keď sa tu jednalo o obdobnú situáciu, ako u jeho otca Jána Luxemburského, teda že stál na nepriateľskej strane.

Vzťahy medzi oboma dynastiami sa v priebehu času menili. Spojenectvo striedalo nepriateľstvo a naopak. Netvorili však týmto žiadnu výnimku na európskom dynastickom kolbišti, kde každé nové narodenie dieťaťa, hlavne s ohľadom na jeho pohlavie, každý nový sobáš, každé predčasné úmrtie a každá bezdetnosť znamenali rušenie a naopak vytváranie nových aliancií. Práve vzťahy dynastií Anjou a Luxemburg sú toho výborným príkladom. Náš

---

⁷⁵ SPĚVÁČEK, Jiří, *Jan Lucemburský*, Praha 1994, s. 557 – 558.

⁷⁶ *Kronika magistra Jána o Ľudovítovi Veľkom*, In: SOPKO, J., *Kroniky stredovekého Slovenska*, s. 94.

⁷⁷ Tamtiež, s. 94.

⁷⁸ KAVKA, F., *Vláda Karla IV. za jeho cisárství, II. díl (1364–1378)*, s. 99–100, s. 116.

kronikár sa týmito vzťahmi zaoberal len málo, ale dvoch dôležitých členov Luxemburgovskej dynastie, Jána a Karola, postrehol. Aj keď nešlo o práve priateľské vzťahy, ktoré tu kronikár opisoval, bol jeho prístup k týmto významným panovníkom nanajvýš úctivý. Pravdepodobne to bolo tak aj preto, že kronika je písaná v čase, kedy obe dynastie už vytvorili alianciu.

3.2. Žigmund v Uhorsku

Do vzťahov medzi Anjouovcami a Luxemburgovcami v 14. storočí zasiahla veľmi významne, aj mnou už spomínaná, sobášna politika oboch dynastií. O prepojenie práve týmto spôsobom sa pokúsili už na začiatku 14. storočia Ján Luxemburský a Karol Róbert z Anjou. V roku 1338 boli zasnúbení Margaréta Luxemburská a Ľudovít z Anjou. Margaréta bola dcérou Jánovho syna Karola, vtedy moravského markgrófa a Ľudovít synom Karola Róberta. Sobášom v roku 1345 bolo spojenie dynastií potvrdené, nič menej po štyroch rokoch, v roku 1349 zomrela mladá bezdetná kráľovná Margaréta, iba vo svojich 14. rokoch, pravdepodobne na mor.⁷⁹

Ďalší pokus o dynastické spojenie sa uskutočnil v značne napätejšej situácii. Išlo o jednanie z roku 1365 o zasnubách netere, vtedy ešte bezdetného, Ľudovíta I., Alžbety a prvorodeného syna Karola IV., Václava. Ak by pretrvala Ľudovítova bezdetnosť, mohlo byť v hre aj dedičstvo uhorskej kráľovskej koruny. Toto spojenie, ktoré v závere bolo neúspešné, sa tvorilo v čase, kedy ešte obaja potomkovia boli zasnúbení s niekým iným. Alžbeta s Albrechtom III. Habsburským a Václav s Alžbetou z Hohenzollernu. Karol IV. a Ľudovít I. sa však, aj za veľmi vypätej situácie kvôli zrušeniu anjouovsko – habsburskej aliancie, znova pokúsili o vytvorenie aliancie anjouovsko – luxemburskej.⁸⁰ K tomuto spojeniu, ako som už spomínala nedošlo a zapríčinené to bolo pravdepodobne záujmami Ľudovíta I. v Taliansku,⁸¹ ale asi najvýznamnejšou sa stala skutočnosť, že Ľudovítova manželka Alžbeta Bosenská bola na konci roka 1369 preukázateľne tehotná, čo znamenalo po niekoľkoročnej bezdetnosti konečne Ľudovítovho dediča a aktuálnym začalo byť aj dedičstvo poľskej koruny, keďže Kazimír III. bol bezdetný. Ľudovít preto požiadal pápeža Urbana V. o zrušenie prísazných záväzkov medzi jeho neterou Alžbetou a kráľom Václavom, čomu pápež vyhovel.⁸²

---

⁷⁹ MÁLYUSZ, E., *Kaiser Sigismund*, s. 11.

⁸⁰ KAVKA, F., *Vláda Karla IV. Za jeho císařství, II. díl (1364 – 1378)*, s. 36 – 39.

⁸¹ Tamtiež, (1364 – 1378), s. 100.

⁸² KAVKA, F., *Vláda Karla IV. Za jeho císařství, II. díl (1364 – 1378)*, s. 104 – 105.

V roku 1372 došlo k ďalšej dohode medzi Ľudovítom I. a Karolom IV. Tentokrát išlo o spojenie Ľudovítovej dcéry s Karolovým druhorodeným synom Žigmundom. Ľudovít bol v tomto roku otcom už dvoch dcér, ale o ktorú dcéru sa bude jednať nebolo pri týchto prvých dohodách ešte určené. Návrh prišiel od Karola, ktorý sa samozrejme snažil o čo najcentrálnejšie postavenie českého kráľovstva v ríši a zároveň tu bola aj veľmi lákavá vidina kráľovskej koruny pre jeho druhorodeného syna.⁸³ Po Karolovej smrti došlo k zásnubám, ako som už spomínala, jeho syna Žigmunda a Ľudovítovej druhorodenej dcéry Márie v roku 1379. Žigmund bol vychovávaný na uhorskom kráľovskom dvore a Ľudovít si ho obľúbil.⁸⁴

V kronike Jána zo Šarišských Sokoloviec sú spomenuté dva z týchto troch pokusov o dynastické spojenie Anjouovcov a Luxemburgovcov. Prvým je kronikárovo, značne strohé oznámenie, že kráľ Ľudovít mal dve manželky, pričom „*Prvá preslávná Margaréta bola dcérou najvznešenejšieho pána Karola, v tom čase markgrófa Moravy, ktorý neskôr dosiahol cisársku hodnosť. Zomrela bez potomka.*“⁸⁵ Za dôležité považujem, že aj keď strohá, tak je táto informácia pravdivá a presná hlavne v popise postavenia Karola. Autor sa teda orientoval v čase a boli mu známe hierarchické súvislosti.

O zásnubách Karolovho syna Václava a Ľudovítovej netere Alžbety sa autor kroniky nezmieňuje. Vzhľadom na postavenie Václava je prinajmenšom zaujímavé, že ho autor vo svojej kronike nespomína vôbec. Odhliadnuc od neuskutočneného sobáša s Alžbetou Uhorskou, bola pozícia Václava po Karolovej smrti, kedy náš kronikár svoje dielo pravdepodobne písal, minimálne nezanedbateľná. Nielen, že bol Václav rímskym a českým kráľom, ale bol aj hlavným aktérom pri dohodách s Ľudovítom o zásnubách Žigmunda a Márie.⁸⁶ O tom prečo to tak bolo, a prečo kronikár Václava zo svojho diela vytesnil, sa môžeme iba dohadovať. Pre túto prácu bude však dôležité, že zásnubám Žigmunda a Márie, a tiež Žigmundovmu príchodu do Uhorska, autor pozornosť venoval. Píše o tom takto:

„A pretože pre kráľovský rod sa vyžadujú znamenité manželstvá, aby ich potomstvo žiarilo skvelými prirodzenými danosťami, na zvýšenie významu slávneho rodu zasnúbil Máriu s urodzeným kniežaťom Žigmundom, brandenburgským markgrófom, ešte v čase ich detstva.

---

⁸³ HOHENSCH, K., J., *Kaiser Sigismund*, s. 15 – 16.

⁸⁴ DVOŘÁKOVÁ, D., *Rytier a jeho kráľ*, s. 17.

⁸⁵ *Kronika magistra Jána o Ľudovítovi Veľkom*, In: SOPKO, J., *Kroniky stredovekého Slovenska*, s. 98.

⁸⁶ HOHENSCH, K., J., *Kaiser Sigismund*, s. 45.

Žigmund pochádzal z cisárskeho rodu a žiaril cisárskym leskom. “ A na inom mieste, „...potom za prítomnosti cisárovnej, Žigmundovej matky, i barónov z Čiech bolo v Trnave s veľkou nádherou uzavreté manželstvo. Žigmunda povolal na dvor, aby ho tam vychovávali. “⁸⁷

Môj prvý postreh bude patriť popisu Žigmunda kronikárom. Je tu vysoko hodnotený Žigmundov pôvod, jeho príslušnosť k cisárskej rodine prinášajúca lesk, zaručene skvelé dedičné vlastnosti a prísľub zvýšenia významu slávneho anjouovského rodu. Absentuje však vyjadrenie sa k samotnej osobe Žigmunda. Chýba akákoľvek zmienka o jeho konkrétnych vlastnostiach a činoch, čo by sa dalo vysvetliť jednoducho nízkym vekom Žigmunda v čase jeho zásnub. Môžeme z toho však pochopiť aj akúsi bezvýznamnosť skutočnosti, že sa jednalo práve o Žigmunda, pretože kronikárov opis by mohol kľudne popisovať aj jedného zo Žigmundových bratov. Preto môže byť ďalšou z možností, že pre čitateľov kroniky v predošlých storočiach je týmto signalizovaná bezvýznamnosť Žigmundovej osobnosti. Týmto kronikár Ján, či už úmyselne, alebo nevedome, mohol tiež okrajovo ovplyvniť budúcu tvorbu naratívu o Žigmundovi. Ďalším mojím postrehom je, že ak pri opise Karola nás kronikár informuje správne o jeho postavení v konkrétnom čase, podobne je to u Žigmunda čo sa jeho postavenia týka, správna je tiež informácia o mieste konania zásnub, tak je ťažko vysvetliteľným, prečo označil autor zásnuby z roku 1379 za uzavretie manželstva, ktoré Žigmund a Mária uzavreli až v roku 1385.⁸⁸

Mohlo by to značne ovplyvniť určenie kronikárovej vierohodnosti, keďže bol autor kroniky súčasníkom dejov, ktoré opisoval. Pochybenie autora práve pri opise tak významnej udalosti je teda pomerne prekvapivé. Ďalšou prekvapujúcou vecou je malý kronikárov záujem o Žigmunda, ktorý sa v čase, kedy autor kroniku písal, stal uhorským kráľom. Boli to však tiež roky tvrdého boja o uhorskú kráľovskú korunu a nikto nemohol tušiť, ako tento boj dopadne.⁸⁹ Pozícia uhorskej šľachty nabrala markantne na váhe a Žigmund bol iba jedným z uchádzačov o uhorskú korunu, ktorého šance neboli príliš vysoké s ohľadom na nepriateľský postoj voči nemu zo strany dolnouhorských šľachtických rodov,⁹⁰ kráľovnej vdovy Alžbety Bosenskej a jej najbližšieho radcu Mikuláša Gorjanského, a v neposlednom rade aj samotnej Márie, jeho snúbenice.⁹¹ Dovolím si teda predpokladať, že mohlo ísť o istú opatrnosť zo strany kronikára. Čo najmenšia zmienka o Žigmundovi mohla byť spôsobená tým, že autor píše v čase, kedy by

---

⁸⁷ *Kronika magistra Jána o Ľudovítovi Veľkom* in: SOPKO, J., *Kroniky stredovekého Slovenska*, s. 98.

⁸⁸ DVOŘÁKOVÁ, D., *Rytier a jeho kráľ*, s. 38 – 39.

⁸⁹ MÁLYUSZ, E., *Kaiser Sigismund*, s. 20 – 22.

⁹⁰ DRŠKA, V., *Zikmund Lucemburský*, s. 18 – 19.

⁹¹ DVOŘÁKOVÁ, D., *Rytier a jeho kráľ*, s. 17.

asi nebolo príliš múdre prikloniť sa na jednu určitú stranu. Ak by táto v boji neuspela, znamenalo by to nebezpečenstvo pre kariérny život nášho kronikára, prípadne aj pre jeho život ako taký.

Koniec 14. storočia v uhorskom kráľovstve bol s ohľadom na turbulentnosť zmien na uhorskom kráľovskom stolci značne náročný, hlavne pre osoby s dvorom spojené. Muselo sa to určite týkať aj magistra Jána zo Šarišských Sokoloviec, ktorý sa pohyboval v pozícii notára v blízkosti dvora. Nemohlo mu preto určite ani újsť zavraždenie Žigmundovho nepriateľa, podporovaného dolnouhorskými šľachtickými rodmi, Karola III. z Dráča, zvaného Malý. Tento druhostupňový bratranec Ľudovíta I. Veľkého sa dňa 31. Decembra 1385 nechal korunovať svojimi prívržencami ako Karol II. uhorským kráľom. Jeho vláda netrvala dlho a už 7. februára bol pri návšteve oboch uhorských kráľovien, Alžbety Bosenskej a jej dcéry Márie, smrteľne zranený kráľovským čašníkom Blažejom Forgáčom. Následkom zranení po pár dňoch podľahol. Táto nikdy spoľahlivo nevysvetlená smrť spôsobená pravdepodobne intrigami kráľovnej vdovy Alžbety a jej poradcu Mikuláša Gorjanského, musela zasiahnuť aj magistra Jána.⁹² Pomsta za tento strašný čin znamenala zajatie oboch kráľovien a zavraždenie Mikuláša Gorjanského na ceste do dolného Uhorska prívržencami zavraždeného Karola Malého pod vedením rodiny Horvátovcov. Počas zajatia kráľovien bola zavraždená aj kráľovná matka, Alžbeta Bosenská.⁹³ Je preto viac ako pravdepodobné, že kronikár úmyselne píše iba o živote pred týmito desivými udalosťami. Opisuje šťastné roky v Uhorsku za úspešnej vlády obdivovaného a milovaného Ľudovíta I. Veľkého, hrdinstvo a rytierstvo tohoto panovníka a nezmieňuje sa o nešťastnej situácii v Uhorsku po jeho smrti.

Pre tvorenie naratívu o Žigmundovi to však mohlo mať dôležitý význam práve z hľadiska malého záujmu o jeho osobu, či osoby patriace do jeho najbližšieho okolia a stojace na jeho strane, ako bol napríklad jeho brat Václav. Kronikár vo svojom diele dáva čitateľovi jasne na vedomie, že smrťou najväčšieho z panovníkov Ľudovíta I. skončila sláva uhorského kráľovstva, a že ho nemohol len tak niekto nahradiť. Kronikár predstavil čitateľom Žigmunda, ako zanedbateľného nástupcu na uhorskom tróne, ktorého nebolo možné porovnávať s jeho predchodcom Ľudovítom. Okrem Žigmundovho pôvodu neopísal kronikár žiadnu vlastnosť nového kráľa, ktorá by prispela k pozitívnemu obrazu o ňom a oslávila ho ako významného vládcu. Všetky tieto skutočnosti ma priviedli k záveru, že kronika magistra Jána zo Šarišských

---

⁹² MÁLYUSZ, E., *Kaiser Sigismund*, s. 20 – 21.

⁹³ DVOŘÁKOVÁ, D., *Rytier a jeho kráľ*, s. 43 – 44.

Sokoloviec s najväčšou pravdepodobnosťou prispela k tvoreniu negatívneho naratívu o Žigmundovi Luxemburskom už počas jeho života.

4. Magister Ján z Turca

Hornouhorský kronikár Ján z Turca sa narodil v roku 1435. Jeho predkovia sa preukázateľne pohybovali na uhorskom kráľovskom dvore. Brat Jánovho otca Ondrej bol pážaťom u kráľa Žigmunda. Jánova rodina bola pôvodom z Turčianskej stolice, a aj keď získal nového majetku, ktorý získal Ondrej za svoje služby od kráľa Žigmunda, žila neskôr v stolici Hontianskej, Ján ďalej používal pomenovanie po pôvodnom bydlisku, *Johannes de Thwroc.*⁹⁴

Bol vzdelaný, ovládal latinčinu a mal znalosti z oblasti práva. Či tieto znalosti získal na niektorej z univerzít, však nie je spoľahlivo podložené. Listinne je doložená jeho notárska činnosť v kancelárii krajinského sudcu na kráľovskom dvore, kde pravdepodobne od roku 1475 pracoval ako protonotár, teda hlavný notár. Dovtedy vcelku časté zmienky o Jánovi končia v lete 1488. Od jari 1489 je už spomínané nové meno hlavného notára, čo by nasvedčovalo Jánovmu úmrtiu.⁹⁵

Jeho značne rozsiahla kronika bola prvýkrát vydaná práve v roku jeho pravdepodobného skonu, teda v roku 1488 najprv v Brne,⁹⁶ a v tom istom roku aj v Augsburgu.⁹⁷ Kronika je zložená z troch častí, z ktorých prvé dve pojednávajú o udalostiach od najstarších dejov uhorských dejín až po smrť Ľudovíta I. Veľkého a sú prebrané z diel iných autorov, ktoré mal Ján k dispozícii. Najdôležitejšou pre túto prácu bude samozrejme tretia časť, ktorá popisuje deje z obdobia boja o uhorskú kráľovskú korunu a počiatkov vlády Žigmunda Luxemburského v Uhorsku. Práve táto časť, kde je popísané obdobie po smrti Ľudovíta I. je tiež autentickým dielom z pera Jána z Turca, čo je pre túto prácu veľmi podstatné.⁹⁸

Táto autentická časť, ktorú preukázateľne písal Ján z Turca, začína venovaním jeho nadriadenému „Urodzenému pánovi magistrovi Štefanovi z Haserhagu, hlavnému notárovi kráľovskej kúrie“.⁹⁹ Kronikár začína opisom dejov po smrti Ľudovíta I. Veľkého. Najprv rozoberá osobu Karola III. z Dráča, teda jedného z aspirantov na uhorský trón a jeho príchod do Uhorska, potom reakciu oboch kráľovien, Alžbety Bosenskej a jej dcéry, Žigmundovej

---

⁹⁴ SOPKO, J., *Kroniky stredovekého Slovenska*, s. 114, MÁLYUSZ, E., *A Thuróczy – krónika és forrásai*, s. 81–82.

⁹⁵ MÁLYUSZ, E., *A Thuróczy – krónika és forrásai*, s. 83, s. 86 – 89.

⁹⁶ *Johanes de Thwroc: Chronica Hungarorum. In ...civitate Brunensi 1488.*

⁹⁷ *Johanes de Thwroc: Chronica Hungarorum. Auguste 1488.*

⁹⁸ SOPKO, J., *Kroniky stredovekého Slovenska*, s. 115.

⁹⁹ *Kronika Jána z Turca*, In: SOPKO, J., *Kroniky stredovekého Slovenska*, s. 121.

snúbenice, Márie Uhorskej. Postupne sa dostáva k osobe Žigmunda Luxemburského a jeho nástupu na uhorský trón, opisuje významné Žigmundove činy, niekedy viac a inokedy menej pozitívne, až po Žigmundovu smrť. Kronikár ďalej pokračuje popisom všetkých nasledujúcich uhorských panovníkov a končí až v období vlády Mateja Korvína. Obdobie vlády Mateja Korvína ďalekosiahlejšie neopisuje a toto svoje rozhodnutie tiež vysvetľuje. „*To, čo by sa o tomto kráľovi dalo napísať obširnejšie, prenechávam autorom, ktorí vyšším a primeranejším štýlom si budú podrobne všímať, ako udalosti prebehli, a úplnejšie vyrozprávajú aj o nepriateľstve, ktoré podnecovalo kráľa proti rímskemu cisárovi. Bohu vďaka!*“¹⁰⁰ Týmito slovami kronika Jána z Turca končí.

Pre túto prácu bude podstatným hlavne veľký rozsah tej časti kroniky, ktorá je venovaná uhorskému kráľovi Žigmundovi a jeho okoliu, ďalej skutočnosť, že kronikár píše svoje dielo až po smrti Žigmunda, a v neposlednom rade bude dôležitým aj prostredie, v ktorom dielo vznikalo.

Keďže vieme, komu je dielo venované, tak môžeme predpokladať zadávateľa diela patriaceho do blízkeho okolia kráľa Mateja Korvína, čo pravdepodobne do značnej miery ovplyvňovalo autorov postoj pri opise činov člena Luxemburskej dynastie, teda potomka českých kráľov, Žigmunda. Za vlády Mateja Korvína totiž vrcholil spor o české kráľovstvo medzi ním a Vladislavom II. Jagellovcom. Príkladom tohoto vplyvu môže byť nasledujúca veta z pera kronikára Jána „*Ja Ti, českej svini, nikdy slúžiť nebudem.*“¹⁰¹ Jednalo sa o Jánom opísanú popravu uhorských vzbúrencov z roku 1401 a táto veta bola adresovaná kráľovi Žigmundovi.

Rozsah, pre nás podstatnej časti diela, je vskutku viac než veľkorysý. Mojou úlohou preto bude z tohoto množstva dát zistiť, nakoľko bol autor informovaný o udalostiach pred sto rokov, prípadne aké negatívne formovanie naratívu o Žigmundovi je v tomto období už možné vysledovať.

Magister Ján z Turca bol vzdelaným človekom významného postavenia, pohybujúcim sa v kruhoch blízkyh uhorskému kráľovskému dvoru. Nežil však v období, ktorým sa moja práca zaoberá, čo značne obmedzuje pravdepodobnosť jeho autenticity, a tým aj autenticity jeho diela. Predpokladám však, že o to zaujímavejšie bude sledovať jeho opis udalostí a porovnať

---

¹⁰⁰ *Kronika Jána z Turca*. In: SOPKO, J. *Kroniky stredovekého Slovenska*, s. 220 – 221.

¹⁰¹ Tamtiež, s. 145.

ho s opismi ďalších dvoch mnou vybraných kronikárov, ktorí mali k obdobiu príchodu Žigmunda do Uhorska oveľa bližšie.

Z predošlého vyplýva, že v otázke vierohodnosti toto dielo značne ohraničuje informácia o pravdepodobnom zadávateľovi a prostredí z ktorého pochádzal. Keďže aj samotný autor sa v tomto prostredí kancelárie krajinského sudcu pohyboval, musíme predpokladať jeho možný jednostranný príklon postrádajúci snahu o objektivitu. O to dôležitejšie bude hľadanie vplyvu tohoto diela na tvorbu naratívu o Žigmundovi v čase jeho bojov o uhorskú kráľovskú korunu.

4.1. Intrigy a boj

Po smrti uhorského a poľského kráľa Ľudovíta I. Veľkého prepukol boj o obe kráľovské koruny. Kronikár Ján z Turca pri objasňovaní situácie v uhorskom kráľovstve začína predstavením Karola III. z Dráča, zvaného Malý, mnou už spomínaného druhostupňového bratranca Ľudovíta I. Veľkého a neapolského kráľa, ktorý sa začal po Ľudovítovej smrti uchádzať o uhorskú kráľovskú korunu. *„Karol vládol vo dvoch prevelkých krajinách, celé Taliansko sa pred ním triaslo, nešťastník však nebol spokojný s vlastnými hranicami, s preliatou krvou stratil život, napokon bol ukrátený o pohrebnú poctu, dlhý čas nepochovaný a vystretý na holej pažiti, šíriac zapáchajúcu hnilobu.“*¹⁰²

Činom tohoto panovníka sa kronikár venuje veľmi obsírne a Karol je tu opísaný ako jednoznačne negatívna osobnosť. Kronikár nekompromisne popiera Karolov legitímny nárok na uhorskú kráľovskú korunu. *„... a preto ďalej už neváha, ale aby čo najskôr získal korunu uchmatnutú ľst'ou, ponáhľa sa v spoločnosti panstva a v sprievode ľudu do Stoličného Belehradu.“*¹⁰³

Za jedinú právoplatnú dedičku je v kronike označená dcéra Ľudovíta I. Veľkého, Mária. *„Všetok ľud jednomyselne nazýva túto pannu kráľovnou, týmto slávnym pomenovaním zobia ženu, posadia ju na vznešený trón jej otca a jej panenskú hlavu korunujú posvätným diadémom.“*¹⁰⁴

---

¹⁰² Kronika Jána z Turca, In: SOPKO, J., *Kroniky stredovekého Slovenska*, s. 121.

¹⁰³ Tamtiež, s. 133.

¹⁰⁴ Tamtiež, s. 122.

Pri opise korunovácie Márie kronikár osvetľuje pozíciu jej matky, kráľovnej vdovy Alžbety Bosensekej. „Pri dievčati stála matka Alžbeta, ... Ona vládla a riadila krajinu, až kým dcéra nedosiahla ženský vek. Bol tam tiež Mikuláš Gorjanský, muž v krajine veľmi vážený. Mal urodzený pôvod, množstvo peňazí a pozemkov.“¹⁰⁵ „Gorjanský si naklonil ľahkovernú ženu (Alžbetu) podľa svojich želaní, vynútil si neobmedzené konanie a svojvoľne postupoval pri usmerňovaní vládnutia kráľovnej.“¹⁰⁶

Takto opísal Ján z Turca najdôležitejších protivníkov Žigmunda Luxemburského v boji o uhorskú kráľovskú korunu. Karola Malého ako uzurpátora bez legitímneho práva, Máriu ako jedínú právoplatnú a zákonitú dedičku, jej matku Alžbetu Bosenskú ako ľahkovernú ženu, ktorá sa však chce chopiť moci za svoju dcéru a palatína Mikuláša Gorjanského ako vychytralého intrigána prahnúceho po moci na základe jeho dôverného priateľstva s kráľovnou vdovou Alžbetou. Že to bola situácia vypätá je samozrejme viac ako jasné.

Karol Malý, ktorý bol od roku 1371 chorvátskym a slavónskym bánom a od roku 1380 neapolským kráľom, mal veľmi významnú podporu na južnom Uhorsku, kde si ho ešte pamätali ako bána v Chorvátsku a Slavónii. Hlavnými jeho podporovateľmi boli bratia Horvátiovci a záhrebský biskup Pavol. V septembri 1385 sa Karol Malý vylodil v Dalmátsku a bez väčšieho odporu sa cez Budín dostal do Stoličného Belehradu, kde bol 31. decembra 1385 korunovaný za uhorského kráľa ako Karol II.¹⁰⁷ Na uhorskom kráľovskom dvore však ďalej pôsobili viaceré frakcie zložené z priaznivcov Žigmunda Luxemburského, a tiež kráľovnej Márie. Nemožno presne určiť kto všetko sa na tom podieľal, ale skutočnosťou zostáva, že bola zorganizovaná vražda kráľa Karola II., ktorý vládol iba 39 dní. Z dôvodov neplatenia ročných poplatkov pápežskej kúrii bol kráľ Karol pod cirkevnou kliatbou, a preto nebolo možné jeho mrtvolu pochovať.¹⁰⁸ Práve tento násilný vstup neapolského kráľa do Stoličného Belehradu je pravdepodobne kronikárom označený za lešť, ktorou sa Karolovi Malému podarilo „*uchmatnúť*“ uhorskú kráľovskú korunu.

Dcéra Ľudovíta I. Mária bola časťou uhorských stavov korunovaná za kráľovnú už päť dní po otcovej smrti v roku 1382¹⁰⁹ vo veku dvanásť rokov a jej matka, kráľovná vdova Alžbeta,

---

¹⁰⁵ *Kronika Jána z Turca*, In: SOPKO, J., *Kroniky stredovekého Slovenska*, s. 122.

¹⁰⁶ Tamtiež, s. 123.

¹⁰⁷ DRŠKA, V., *Zigmund Lucemburský*, s. 18 – 19.

¹⁰⁸ DVOŘÁKOVÁ, D., *Rytier a jeho kráľ*, s. 40 – 42.

¹⁰⁹ BAUM, Wilhelm, *Císař Zigmund*, Praha 1996, s. 29.

sa skutočne so svojim hlavným radcom palatínom Mikulášom Gorjanským pokúsili o novú koalíciu s francúzskym kráľom, ako som už spomínala v predošlých kapitolách. Pokúsili sa teda zbaviť Žigmunda nároku na sobáš s Máriou, a tým aj nároku na uhorskú korunu.

Z predošlého vyplýva, že kronikár Ján z Turca bol pomerne podrobne oboznámený s udalosťami pred skoro sto rokov. Jeho prvá zmienka o Žigmundovi je uvedená v súvislosti s vysvetlením Žigmundovho postavenia na uhorskom kráľovskom dvore. „Z nich staršia Mária nemala ešte vek na vydaj, no otec ju zaviazal zmluvou nedospelému brandenburgskému markgrófovi Žigmundovi, synovi rímskeho cisára a českého kráľa Karola (IV.) v tom zmysle, že ak panna dosiahne potrebné roky, uzavrie s ním sobáš a jej manžel sa stane súčasne kráľom. Dohoda sa páčila všetkým šľachticom krajiny.“¹¹⁰ Kronikár teda ani náznakom nespochybňuje legitimitu Žigmundovho nároku na uhorskú kráľovskú korunu, ako splnenie vôle najdôležitejšieho človeka pri tomto rozhodovaní, a to vôle zosnulého kráľa Ľudovíta I.

Aj ďalšia zmienka o Žigmundovi sa venuje opisu jeho vzťahu k Márii. „Počas týchto udalostí odohrávajúcich sa v súvislosti s kráľom Karolom (Malým), cisárovho syna (Žigmunda) nové chýry natoľko ohromili, že uzavretú sobášnu zmluvu spečatil sobášnym sľubom a manželstvom.“¹¹¹ Opäť tu nenachádzame zo strany autora kroniky ani náznak pochybnosti o legitimitu Žigmundovho nároku na sobáš s kráľovnou Máriou, poťažmo jeho nároku na uhorskú kráľovskú korunu.

Po týchto dvoch úvodných zmienkach o Žigmundovi pokračuje kronikár významnou kapitolou pod názvom: „Začína sa predslov ku kronike kráľa a cisára Žigmunda, ako aj jeho ostatných činov.“¹¹² Kronikár tu ďalej udáva, že čerpal z údajov poskytnutých palatínom Michalom Orsághom.¹¹³ Táto kronikárova informácia má pre nás zásadný význam, pretože potvrdzuje Jánovu snahu o hodnovernosť ním zdieľaných údajov.

Pokúsím sa teda určiť nakoľko hodnoverné sú kronikárom podané informácie o Žigmundovi. Na prvý problém narazíme už pri, inak veľmi podrobnom, opise prepadnutia a

---

¹¹⁰ *Kronika Jána z Turca*. In: SOPKO, J., *Kroniky stredovekého Slovenska*, s. 122.

¹¹¹ Tamtiež, s. 129.

¹¹² Tamtiež, s. 137.

¹¹³ Michal Orságh bol so svojim bratom Jánom od roku 1427 na dvore kráľa Žigmunda a stálym členom jeho sprievodu. Roku 1436 sa stal hlavným pokladníkom a od roku 1458 palatínom. Pozri SOPKO, J., *Kroniky stredovekého Slovenska*, s. 325.

únosu oboch kráľovien, ktoré cestovali v sprievode palatína Gorjanského na juh Uhorska, kde po násilnej smrti kráľa Karola Malého vypuklo povstanie jeho prívržencov. Podľa Jána bola kráľovná vdova Alžbeta zahrdúsená hneď v noci po prepade.¹¹⁴ Obe kráľovné však tento prepad organizovaný rodinou Horvátiovcov prežili a boli internované najprv na hrade Krupa (dnes Bosanska Krupa) a neskôr boli premiestnené do Novigradu, kde bola kráľovná vdova v januári 1387 zahrdúsená Jánom Horvátim.¹¹⁵ Tento postreh teda iba potvrdzuje, že aj keď sa Ján z Turca odvoláva na taký dôležitý zdroj informácií, za aký nepopierateľne považoval palatína Michala Orsága, predsa nemusia byť jeho tvrdenia pravdivé.

Keďže nás však najviac zaujíma prístup kronikára Jána z Turca k osobnosti Žigmunda a k reakcii uhorského kráľovského dvora na jeho korunováciu, pokúsim sa rozobrať práve toto. Nasledujúca citácia opisuje Žigmundovu korunováciu. „*Potom sa postavila vedľa markgrófa a pred všetkými povedala: „Tento je môj pán a manžel, ten je vašim kráľom. Dbajte o túto krajinu a vzájomným krviprelieváním nezabíjajte svojich ľudí. Pokoj je všade na svete najvznešenejším dobrom, susedná krajina si dáva pozor, ak je ľud svorný. Reč kráľovnej sa páčila všetkým. A tak na slávny turočny sviatok bol markgróf Žigmund v dvadsiatich rokoch svojho života s veľkou pompou podobne ako ostatní uhorskí králi slávnostne pomazaný a korunovaný za kráľa.*“¹¹⁶ Žigmund Luxemburský bol korunovaný za uhorského kráľa v Stoličnom Belehrade 31. marca 1387 a jeho manželka kráľovná Mária pri tejto korunovácii nebola a ani nemohla byť, pretože bola ešte stále väznená Horvátiovcami.¹¹⁷ Oslobodená bola až z iniciatívy svojho manžela benátskymi galérami dňa 4. júna 1387 po takmer ročnom väznení.¹¹⁸

Neodvratne sa tu ponúka otázka, prečo kronikár uviedol kráľovnú Máriu ako hlavnú osobnosť Žigmundovej korunovácie, keď na nej nebola dokonca vôbec prítomná. Jednou z možností je mnou už postrehnuté sympatizovanie kronikára s priamym potomkom kráľa Ľudovíta I., Máriou. V tejto kronike nie je na adresu Márie, ako jedinej, uvedená ani jedna negatívna zmienka.

---

¹¹⁴ *Kronika Jána z Turca*, In: SOPKO, J., *Kroniky stredovekého Slovenska*, s. 139.

¹¹⁵ CAMBEL, Samuel, ed. *Dejiny Slovenska. I, (Do roku 1526)*. Bratislava: Veda, 1986, s. 320.

¹¹⁶ *Kronika Jána z Turca*. In: SOPKO, J., *Kroniky stredovekého Slovenska*, s.141.

¹¹⁷ CAMBEL, Samuel, ed. *Dejiny Slovenska. I, (Do roku 1526)*, s. 320.

¹¹⁸ DVORÁKOVÁ, D., *Rytier a jeho kráľ*, s. 46.

Čo sa týka Žigmunda bol kronikár veľmi umiernený pri opise jeho korunovácie, v podstate ho iba spomenul a o Žigmundových zásluhách pri Máriinom vyslobodení sa kronikár nezmienil vôbec. Je veľmi ťažké posúdiť kronikárove pohnútky, ale určite je na mieste predpoklad, že sa jednalo o púre uprednostnenie zásluh Ľudovítovej priamej línie, ktorú predstavovala Mária.

Zmienky Jána z Turca o Žigmundovi v období boja o uhorskú kráľovskú korunu nie sú v žiadnom ohľade negatívne, napriek tomu v nich chýba entuziazmus, ktorého sa dostáva z pera kronikára Žigmundovej manželke Márii. Žigmundov boj bol úspešný, dosiahol sobáša s Máriou, korunovácie uhorským kráľom a rozhodnutím osudu aj porážky viacerých svojich nepriateľov, nie však všetkých.

4.2. Víťazstvo

Korunováciou Žigmundov boj o jeho postavenie zďaleka nekončil. Potreboval sa presadiť u odbojnej šľachty, a práve týmto Žigmundovým činom sa vo svojej kronike venoval aj Ján z Turca. Hneď po opise korunovácie Žigmunda sa kronikár zaoberal potrestaním bána Jána Horvátiho, únoscu kráľovnej Márie. Za hlavnú iniciátorku pomsty bola kronikárom označená práve kráľovná Mária. „...kráľa jednostaj nahovárala, aby položil svoju trestajúcu ruku na vinníkov. Plačúc ho obťažovala, nástojila a vyhadzovala na oči útrapy, ktoré musela znášať.“¹¹⁹ Po predložení tejto jednoznačnej výzvy na adresu kráľa Žigmunda pokračuje kronikár vo vcelku podrobnom opise kráľovho postupu pri dopadnutí Jána Horvátiho a veľmi podrobne vymenúva rôzne spôsoby potrestania organizátorov únosu oboch kráľovien. Najkrutejším bolo samozrejme potrestanie Horvátiho, ktorého: „...prikázal v meste Pätkostoli (Pecs) usmrtiť hrôzostrašným spôsobom, tak ako to žiadala nahnevaná kráľovná.“ A na inom mieste kronikár napísal: „Naložili s ním rovnako surovo, ako on urobil s inými.“¹²⁰

Juh Uhorska bol po korunovácii kráľa Žigmunda naďalej v rukách povstalcov a Žigmund musel dobýjať ich pevnosti jednu po druhej, čo sa mu aj skutočne darilo. Po dobití hradu Požega (Slavonska Požega) bol zajatý aj vodca povstania Ján Horváti, ktorému sa však v zápätí podarilo uprchnúť. Zo žiadnych nám známych Žigmundom vydaných listín sa nedozvedáme o

---

¹¹⁹ *Kronika Jána z Turca*. In: SOPKO, J., *Kroniky stredovekého Slovenska*, s. 141.

¹²⁰ Tamtiež, s. 142.

potrestaní Horvátiho Žigmundom, a preto musíme považovať toto kronikárovo tvrdenie za pravdepodobne zmyslené. Je totiž len málo pravdepodobné, že by sa o tak dôležitom zajatcovi a jeho poprave v listinách nič nenachádzalo, pričom o potrestaní ostatných povstalcov sú v listinách podrobné správy.¹²¹ Najpravdepodobnejším vysvetlením zostáva, že sa Ján Horváti zachránil útekem. Keďže rovnako nejasný zostáva aj koniec jeho brata Pavla, Záhrebského biskupa, jediné, čo je zrejmé, je zmiznutie oboch Horvátiovcov zo života Žigmunda Luxemburského.¹²²

Skutočnosť, že táto informácia bola pravdepodobne iba výplodom kronikárovej fantázie je pre vierohodnosť jeho diela málo pozitívna, pre túto prácu je však oveľa podstatnejšie, ako kronikár túto zmyslenú udalosť opísal. Kráľ Žigmund prenasleduje Horvátiho nie na základe vlastnej svojvôle, ale na žiadosť kráľovnej. Oprávnenosť kráľovho konania zdôvodňuje kronikár spravodlivým zadosťučinením za všetky zlé skutky, ktorých sa Ján Horváti dopustil. Jánom z Turca drasticky opísaná poprava, „...časti tela nastokli na výstrahu budúcim (vzbúrencom) na mestskú bránu.“¹²³ je podľa neho absolútne legálnou, primeranou a hlavne spravodlivou. Toto môžeme brať ako veľmi pozitívne hodnotenie činov kráľa Žigmunda, po jeho nástupe na uhorský trón, z pera kronikára Jána z Turca.

Kapitola, ktorá v kronike nasleduje sa zaoberá výpravou kráľa Žigmunda do Moldavska. Kronikár opisuje Žigmundov postup proti vzbúrencom v Moldavsku a Valašsku, ktorých viedol moldavský vojvoda Štefan. Ján z Turca tu opísal hrdinskosť kráľa, ale aj jeho zhovievavosť a ľudskosť. „Kráľ si mečom razil cestu a prenikol celkom až k sídlu vojvodu Štefana.“¹²⁴ Potom sa Žigmund podľa kronikára vyjadril takto: „Hoci náš urazený majestát sa právom dožaduje trestu, naša sláva nestrpí povest' nezmieriteľnosti, preto vám odpúšťame a prepáčime a prijímame vás do našej priazne, akoby ste sa vôbec neboli previnili.“¹²⁵ Reakcia porazených bola nasledujúca: „Vojvoda Štefan i jeho prívrženci padli na kolená a bozkávali okraj kráľovského rúcha.“¹²⁶ Žigmund už nebol iba jednou z možných alternatív, teraz bol už pomazaným kráľom z božej milosti a manželom kráľovnej Márie, ktorá bola potomkom slávneho Ľudovíta I. Veľkého. Mojm predpokladom je, že práve toto ovplyvnilo postoj

---

¹²¹ DVOŘÁKOVÁ, D., *Rytier a jeho kráľ*, s. 48.

¹²² DVOŘÁKOVÁ, D., *Rytier a jeho kráľ*, s. 48.

¹²³ *Kronika Jána z Turca*, In: SOPKO, J., *Kroniky stredovekého Slovenska*, s. 142.

¹²⁴ Tamtiež, s. 142.

¹²⁵ Tamtiež, s. 143.

¹²⁶ Tamtiež.

kronikára a spôsobilo jeho obrat k pozitívnejšiemu prístupu k Žigmundovi. Keď v predošlých kapitulách akoby Žigmundove významné činy prehliadal, po jeho korunovácii sa stalo zviditeľnenie Žigmundových pozitívnych ľudských vlastností pre kronikára dôležitým. Čitateľ jeho kroniky sa odtiaľ dozvedal o chrabrosti a hlavne ľudskosti nového uhorského kráľa schopného odpúšťať, aj keď nesmieme zabúdať, že ako hlavný motív uvádza kronikár zvýšenie slávy majestátu.

Smrťou Ľudovíta I. Veľkého sa rozpútalo množstvo bojov o jeho dedičstvo. Intrigami budovaná zákulisná politika zo strany najdôležitejších nepriateľov Žigmunda Luxemburského v Uhorsku spôsobila Žigmundovi a jeho spojencom množstvo len ťažko prekonateľných problémov. Stalo sa nevyhnutným čo najskôr zorganizovať sobáš s dedičkou Ľudovíta, Máriou. Tohoto si bol sto rokov po týchto udalostiach vedomý aj kronikár Ján z Turca. Vo svojom diele sa jednoznačne priklonil k dedičným právam Márie a jej manžela po jej boku, Žigmunda. Žigmundových najväčších nepriateľov, Karola III. Malého, Alžbetu Bosenskú, Mikuláša Gorjanského a Jána Horvátiho, opísal Ján z Turca ako postavy negatívne, ktoré si plne zaslúžili svoj spravodlivý trest. Budúci čitatelia kroniky sa o Žigmundovi, ktorý bol na začiatku iba braniborským markgrófom, dozvedeli viac menej len dôležitosť jeho pôvodu pre jeho budúce potomstvo, a teda pozdvihnutie uhorského kráľovského rodu, ale o uhorskom kráľovi Žigmundovi sa dozvedeli, že bol ušľachtilý nie len vzhľadom na jeho rod, ale aj vzhľadom na jeho pozitívne ľudské vlastnosti.

Na základe predošlého si preto dovoľím predpokladať, že táto počiatočná časť kroniky k tvorbe negatívneho názoru na Žigmunda neprispela, ba práve naopak je prístup kronikára Jána z Turca k Žigmundovi nepopierateľne pozitívny.

4.3. Turecká hrozba

Ďalším z problémov, ktoré na nového uhorského kráľa doľahli, bola nutnosť ukončenia tureckej hrozby blížiacej sa z Balkánu. Už od polovice 80. rokov sa veľké časti Balkánu postupne dostávali do tureckého područia. Osmanskej ríši vtedy vládol sultán Murad I. (1362 – 1389). Muradovým nástupcom bol Bajezid I. (1389 – 1403) a za jeho vlády sa turecký tlak ešte mnohokrát zvýšil a Bajezidov úspech v boji znamenal pre osmanskú ríšu nesmierne územné zisky. O čo väčšie úspechy slávil Bajezid, o to väčšiu hrozbu to znamenalo pre

kresťanský svet. Poslednou pevnou baštou kresťanstva, brániacou Turkom vstúpiť do strednej a poľahčím západnej Európy, sa stalo uhorské kráľovstvo. Žigmund preto rozposlal svojich diplomatov do kráľovstiev západnej Európy s úmyslom zorganizovať kruciátu. Od roku 1394 začal Žigmund vyjednávať s dôležitými spojencami.¹²⁷ V tom istom čase však postupovali vo svojich výbojoch aj Turci a podarilo sa im dobiť Veľkú Nikopol v dnešnom Bulharsku na brehoch Dunaja. Už od mája 1395 bol Žigmund na ťažení proti revoltujúcemu Valašsku a podarilo sa mu obsadiť Malú Nikopol, nachádzajúcu sa na protihlomu brehu Dunaja severným smerom oproti Turkami obsadenej Veľkej Nikopoli.¹²⁸ Bolo to pre Žigmunda dôležité víťazstvo a kronikár Ján z Turca ho opísal takto: „*Turci a Valasi sa zrazu zdesili lesku zbrani, ktorý sa jagal v kráľovskej výprave a dali sa na hanebný útek.*“ Ďalej pokračoval „*Ked' kráľ Žigmund zahnal nepriateľské oddiely, obkľúčil a obľahol hrad Malý Nikopol.*“¹²⁹

Ešte pred dobitím Malej Nikopole sa stala tragédia, ktorá tiež veľmi zasiahla do budúceho vývoja pozícií Žigmunda v uhorskom kráľovstve. Dňa 17. mája 1395 zomrela pri páde z koňa aj s nenarodeným dieťaťom Žigmundova manželka, uhorská kráľovná Mária.¹³⁰ Týmto prišiel Žigmund o manželku aj dieťa, teda o pokrvných potomkov Anjouovcov na uhorskom tróne, čo v budúcnosti tiež prispelo k viacerým pokusom o nahradenie Žigmunda iným kandidátom z Anjouovského rodu.

Veľmi prekvapivo sa kronikár Ján z Turca zaoberal Máriinou smrťou iba stručne. „... *kráľ sa s veľkým triumfom šťastne vrátil do Uhorska. No sotva sa vrátil, kráľovná Mária po ťažkej chorobe odišla z kráľovstva i z tohoto života.*“¹³¹ Prekvapivá nie je iba striedmosť kronikára, ale aj jeho nepoznanie tak závažného faktu, akým bola Máriina tragická smrť. Nenarodeného dediča kronikár nespomenul vôbec. Či išlo skutočne o kronikárovu neinformovanosť, alebo o úmysel pozmeniť priebeh udalostí sa už pravdepodobne nedozvieme, Pre čitateľov Jánovej kroniky však Mária zomrela po ťažkej chorobe, čo nemohol nikto zaviniť ani ovplyvniť.

Po prvom Žigmundovom víťazstve pri Malej Nikopoli sa začali v kresťanskom vojenskom tábore prejavovať problémy spojené s rôznorodosťou zúčastnených strán, a tým aj rozdielnymi názormi na taktiku boja. Žigmundovi sa nepodarilo presadiť sa ako osobnosť schopná

---

¹²⁷ DRŠKA, V., *Zikmund Lucemburský*, s. 25 – 26.

¹²⁸ BAUM, W., *Cisár Zikmund*, s. 42–43.

¹²⁹ *Kronika Jána z Turca*, In: SOPKO, J., *Kroniky stredovekého Slovenska*, s. 143.

¹³⁰ BAUM, W., *Cisár Zikmund*, s. 43.

¹³¹ *Kronika Jána z Turca*, In: SOPKO, J., *Kroniky stredovekého Slovenska*, s. 143.

významných a hlavne úspešných vojenských stratégií. Protivník kresťanov sultán Bajezid, ktorého zjavne podcenili, sa správne vybranou stratégiou v boji stal víťazom. Bolo to 28. septembra 1396 a táto veľká porážka kresťanských vojsk znamenala potupu nie len pre Žigmunda, ale pre celý kresťanský svet.¹³²

Vzhľadom na značný rozmer priestoru, ktorý tejto udalosti venoval vo svojom diele Ján z Turca môžeme predpokladať, že ani sto rokov po tejto bitve nebol jej význam premlčaný. K postupu uhorského kráľa sa kronikár vyjadril nasledovne: „*Kráľ Žigmund teda postupoval s týmto mohutným vojskom, prekročil Dunaj, a neobávajúc sa vôbec tureckého sultána, údajne povedal: „Prečo sa máme strachovať tohoto človeka? Nech by sa valila na nás ohromná ťarcha nebeskej klenby, našimi kopijami by sme ju bez ujmy vedeli zadržať.“*¹³³ Celú porážku hodnotí kronikár v závere takto: „*Nastalo obrovské krviprelievanie. Padlo mnoho Uhrov a viacerí sa dostali do zajatia. Kráľ sa zachránil na loďke a tak to nemuselo byť ani nebo, ako údajne pyšný panovník pred bitkou vyhlasoval, ale nepriateľské zbrane ho premohli.“*¹³⁴ Kronikár mal pri hodnotení jednaní Žigmunda teda úplne jasný názor. Uhorský kráľ podľa neho zlyhal a niesol osobnú vinu za túto porážku kresťanstva. Dôsledky, ktoré to pre Žigmunda malo, boli Jánovi z Turca tiež jasné. „*Lud doteraz kráľa Žigmunda mal rád, no po spomínanej ťažkej porážke ho znenávidel.“*¹³⁵

Ak boli v prvých kapitolách tejto kroniky opísaní viacerí Žigmundovi nepriatelia ako negatívne postavy, ktoré Uhorsku škodili, a za to si zaslúžili spravodlivý trest, potom je v časti o Žigmundovej veľkej prehre v boji proti sultánovi Bajezidovi za jediného vinníka uvedené Žigmundovo neoprávnené a predimenzované sebavedomie, urážajúce samotného Boha. Bolo to veľmi významné obvinenie z pera kronikára 15. storočia, kedy nepokora voči Bohu bola vnímaná, ako jeden z najťažších priestupkov, ktorej následky museli jasne byť zdruvujúce, aby bola zachovaná rovnováha medzi dobrom a zlom na svete a hlavne neobmedzená božia moc a spravodlivosť. Je nepredstaviteľné, že by kronikár mal v úmysle považovať víťazstvo tureckých vojsk za správne a spravodlivé, ale porážku a zlyhanie Žigmunda vysvetľuje práve ako spravodlivý dôsledok, ktorý v žiadnom prípade nepriniesol Uhorsku a celému kresťanskému svetu nič pozitívneho, ale z morálneho hľadiska si to Žigmund podľa kronikára

---

¹³² HOENSCH, K. J., *Kaiser Sigismund*, s. 83 – 84.

¹³³ *Kronika Jána z Turca*, In: SOPKO, J., *Kroniky stredovekého Slovenska*, s. 146 – 147.

¹³⁴ Tamtiež, s. 147.

¹³⁵ Tamtiež, s. 148.

zaslúžil. Pozitívne kronikárovo hodnotenie Žigmunda z predošlej kapitoly týkajúce sa obdobia nástupu na uhorský trón sa týmto zlomovým okamžikom stáva bezpredmetným a čitatelia kroniky sa dozvedajú o negatívnych akcentoch Žigmundovej osobnosti. Túto skutočnosť budem jasne považovať za jednu z najdôležitejších pri tvorení naratívu o Žigmundovi a dovoľím si predpokladať, že zohrala veľkú úlohu práve z negatívneho hľadiska.

5. Spišskosobotská kronika

Autor tejto kroniky nie je známy, ale z jeho podrobných opisov udalostí na území Spiša na dnešnom východnom Slovensku je možné sa domnievať, že odtiaľ pochádzal. Posledné udalosti, ktoré autor kroniky zaznamenal v nemčine, sú z roku¹³⁶ Z toho môžeme teda vyvodit' predpoklad, že tento kronikár žil a tvořil v priebehu 15. storočia.

Túto nemecky napísanú kroniku objavili v Spišskej Sobote, odtiaľ jej názov, ako súčasť kódexu spolu s rukopisom Spišskej právnej knihy *Zipser Willkur*. Prvé vydanie pripravil K. Demkó, ktorý bol spišským historikom a kroniku dostal v roku 1878.¹³⁷

Rozsah Spišskosobotskej kroniky je pomerne krátky. Je najkratšou z mnou vybraných kroník, nakoľko má iba 8 strán, aj keď obdobie, ktoré rozoberá je dosť rozsiahle. Začína príchodom rôznych kmeňov na územie neskoršieho Uhorska, teda jeho utváraním a končí už spomínaným rokom 1457. Jedná sa teda o časové obdobie zhŕňajúce niekoľko storočí. Autor svoju kroniku napísal heslovite a na minimálnom priestore popísal značné množstvo udalostí. Podrobnejší opis autor ponúka až od roku 1401.¹³⁸ Keďže sám kronikár zmieňuje, že používal ako zdroj Uhorskú kroniku, staršie nemecky písané dielo Henricha z Mügelnu¹³⁹, môžeme teda predpokladať, že ak pri opise starších dejinných udalostí čerpal informácie zo starších diel, tak od roku 1401 bol pravdepodobne svedkom toho, čo popisoval.

O vzdelaní a pôvode tohto kronikára nie je nič známe, podobne ako nie je nič známe o jeho vzťahu k uhorskému kráľovskému dvoru, a ani o možnom zadávateľovi diela. Zaujímavosťou však postrehla pri kronikárovom opise udalostí z roku 1412. Jednalo sa o zmienku kronikára o akýchsi zálohách kráľa Žigmunda poľskému kráľovi Vladislavovi II. Jagellovskému. Ku podiveniu uvádza, doteraz len veľmi málo konkrétny autor, exaktne presné čísla vyplatenej sumy 37 000 pražských grošov dokonca aj s kurzovým prepočtom „25 grošov rátaných za 1 zlatý“¹⁴⁰, čo by mohlo znamenať, že ak mal kronikár prístup k takýmto

---

¹³⁶ SOPKO, J., *Kroniky stredovekého Slovenska*, s.102.

¹³⁷ DEMKÓ, K.: *A szepes – szomhatai kronika*. In: *A „Szepesmegyi Torténelmi Társulat“ évkönyve VII*, Levoča 1892, s. 1 – 38.

¹³⁸ *Spišskosobotská kronika*, In: SOPKO, J., *Kroniky stredovekého Slovenska*, s. 102.

¹³⁹ Šlo o kroniku *Chronicon Henrici de Mügeln Germanice conscriptum*. tamtiež, s. 104.

¹⁴⁰ *Spišskosobotská kronika*, In: SOPKO, J., *Kroniky stredovekého Slovenska*, s. 109.

informáciám, tak mohol mať prístup k osobám blízkym kráľovskému dvoru. Táto presná znalosť prevodov by mohla tiež poukazovať na to, že kronikár pochádzal z kupeckého prostredia. Vysvetľovalo by to tiež jeho znalosť nemčiny a pravdepodobnú neznalosť latinčiny ak zohľadníme, že čerpal z nemecky písaného diela a svoju kroniku tiež napísal nemecky, čo bolo v uhorskom prostredí, kde až do 19. storočia vládla latinčina, ako úradný jazyk a používala ju veľká väčšina kronikárov, dosť neobvyklé.

Keďže posledný zápis v kronike je z roku 1457, bolo by teda v podstate možné, že autor žil už za čias počiatkov vlády Žigmunda Luxemburského v Uhorsku. Nemáme však znalosť o tom, kedy začal autor svoju kroniku písať a na základe predošlého vyplynulo, že je pravdepodobnejšie posunúť vznik diela do neskoršieho obdobia Žigmundovej vlády, keďže najpodrobnejšie opisuje kronikár udalosti od roku 1401. Ak teda uvážim, že pre moju prácu je najdôležitejšie počiatkové pôsobenie Žigmunda v Uhorsku, tak musím pri určovaní vierohodnosti tohto kronikára prihliadať ku skutočnosti, že v rokoch 1378 – 1387, teda období do Žigmundovej korunovácie uhorským kráľom, bol buď malým dieťaťom, alebo sa dokonca ešte vôbec nenarodil. Toto by autora vylučovalo ako svedka udalostí, ktoré ma v tejto práci najviac zaujímajú. Ak teda opisoval toto obdobie s určitým časovým odstupom a bez priameho osobného zážitku, potom je aj hodnota jeho vierohodnosti značne zmenšená. Nič to však nemení na skutočnosti, že toto dielo mohlo značne ovplyvniť tvorenie naratívu o Žigmundovi Luxemburskom. Či sa jednalo o ovplyvnenie v pozitívnom, alebo naopak negatívnom smere sa budem snažiť zistiť v ďalšej kapitole tejto práce.

5.1 Uhorský kráľ Žigmund

Anonymný autor Spiškosobotskej kroniky sa vo svojej veľmi stručnej kronike v porovnaní s ostatnými uhorskými panovníkmi, venoval práve osobe Žigmunda Luxemburského pomerne obsírne. Je preto veľmi prekvapivé, ako málo pozornosti venoval tento neznámy autor Žigmundovmu predchodcovi na uhorskom tróne, Ľudovítovi I. Veľkému. *„Po smrti (Karola Róberta) bol v tom istom roku korunovaný za kráľa jeho syn Ľudovít I. Na tretí deň po otcovej smrti dosiahol šestnásty rok svojho života. Tento kráľ, ako aj jeho otec mali v Uhorsku veľmi radi mestá, povzniesli ich a zveľadili. Zomrel v Trnave vo štvrtok po (sviatku) narodenia Panny*

*Márie roku pána 1382 (9.9.).*¹⁴¹ Toto je jediná zmienka o Ľudovítovi, a aj keď je toto kronikárovo hodnotenie veľmi pozitívne, zostáva zarážajúcim, ako málo sa tu čitateľ kroniky o tomto významnom uhorskom panovníkovi dozvedel. O Žigmundovej manželke a Ľudovítovej dedičke autor napísal iba jednu vetu. „*V tom istom roku na piaty deň po jeho smrti korunovali za kráľovnú jeho dcéru Máriu.*“¹⁴² Opäť presná, ale až zarážajúco strohá a vecná výpoveď. Ďalej nasleduje v kronike prvá zmienka o Žigmundovi, ktorá je opäť stručná, ale vypovedá o mnohom. „*Na Kvetnú nedeľu roku Pána 1386 (15.4.) bol za kráľa korunovaný syn cisára Karola IV. Žigmund a vzal si za manželku pani Máriu. Potom sa vypravil proti Turkom s mnohými grófmi, pánmí a rytierstvom z nemeckých krajín, z Francúzska i z iných, a bol porazený, všetkých r. 1396 rozprášili, zajali a premohli atď.*“¹⁴³ Hneď v prvej vete si musíme všimnúť, že tu Žigmund opäť, podobne ako u predošlých kronikárov nevystupuje sám za seba, teda ako braniborský markgróf, ale ako Žigmund syn cisára Karola IV., ktorý bol v roku Žigmundovej korunovácie už osem rokov mŕtvy. Z toho jasne vyplýva, že aj pre tohoto neznáameho kronikára bol najdôležitejšou Žigmundovou prednosťou jeho pôvod. Viac sa v tejto kronike o iných Žigmundových prednostiach čitateľa nedozvedeli. Dozvedeli sa však o zničujúcej porážke Žigmundovho vojska, aj keď autor kroniky pri tom urobil rázny skok z roku 1386 do roku 1396. O týchto desiatich prvých rokoch Žigmundovej vlády v uhorskom kráľovstve sa autor nezmieňuje.

To, že bola porážka kresťanov pri Nikopoli významným medzníkom som už rozoberala v súvislosti s kronikou Jána z Turca. Podobne ako Ján z Turca videl aj neznámy autor Spišskosobotskej kroniky najväčšiu vinu u Žigmunda. Kronikár síce vymenoval aj ostatných účastníkov z viacerých krajín, ale predsa končí výrazom v jednotnom čísle „... *a bol porazený (Žigmund)...*“, teda nie všetci, iba on. Ak sa zaoberal kronikár Ján z Turca dôvodom zdrvivúcej porážky pri Nikopoli a za najdôležitejšiu príčinu označil „*pyšnosť*“ kráľa Žigmunda, potom sa neznámy kronikár zo Spiša obmedzil iba na jasný záver, že sa jednalo o Žigmundovu porážku, a že boli „*rozprášení*“. Žigmund bol teda u oboch kronikárov označený nie len za porazeného v boji, ale hlavne za toho, kto túto porážku zapríčinil.

Ak by som chcela zhodnotiť, aký obraz o Žigmundovi Luxemburskom zanechalo svedectvo anonymného kronikára z hornouhorskeho Spiša, potom musím pripustiť, že pravdepodobne iba

---

¹⁴¹ *Spišskosobotská kronika.* In: SOPKO, J., *Kroniky stredovekého Slovenska*, s. 108 – 109.

¹⁴² Tamtiež, s. 109.

¹⁴³ Tamtiež, s. 109.

málo pozitívny. V porovnaní s ostatnými dvoma kronikármi, z kroník ktorých čitatelia museli cítiť emócie a sklon k pridrživaniu ich favoritom, prípadne favoritom zadávateľov kroník, v Spiškosobotskej kronike sa autor ohraničil na strohé informácie o udalostiach. V autorových slovách je skoro nemožné pozorovať príklon k určitej strane, prípadne obdiv či naopak nevraživosť voči niektorým osobám, ako tomu bolo v predošlých kronikách. Je obdivuhodné, že napriek opisu suchých faktov z pera kronikára, zostáva vo mne pocit, ktorý nie je pre Žigmunda v ničom pozitívny. Preto si dovoľím predpokladať, že podobne to mohlo byť aj u čitateľov Spiškosobotskej kroniky v minulých storočiach, a toto tvorbu negatívneho naratívu o Žigmundovi Luxemburskom už v počiatkoch jeho vlády v Uhorsku určite ovplyvňovalo.

Záver

Táto práca si kládla za cieľ postrehnúť a zhodnotiť zmienky o Žigmundovi Luxemburskom v *Kronike magistra Jána zo Šarišských Sokoloviec*, v *Kronike Jána z Turca* a v *Spiškosobotskej kronike* od neznámeho autora a vyhodnotiť, ako mohli práve títo kronikári ovplyvniť tvorbu naratívu o Žigmundovi, či už v pozitívnom, alebo negatívnom smere. Ďalej som sa snažila zistiť, či by bolo možné, že by počiatky vzniku negatívneho naratívu o Žigmundovi spadali už do počiatkov jeho vlády v Uhorsku, a tiež aký vplyv malo jeho okolie na jeho rozhodnutia.

Aj keď predstavuje *Kronika magistra Jána zo Šarišských Sokoloviec* na prvý pohľad relevantný prameň, keďže sa tento kronikár preukázateľne pohyboval na uhorskom kráľovskom dvore práve v čase príchodu Žigmunda Luxemburského do Uhorska, napriek tomu vypovedá tento prameň o Žigmundovi len veľmi málo, a čo je najdôležitejšie, kronikár o ňom píše veľmi neosobne. Z tohoto diela je cítiť obrovský nepomer v prejavoch úcty a hlavne obdivu kronikára voči Ľudovítovi I. a voči jeho nástupcovi Žigmundovi. Čo však paradoxne vyznieva veľmi pozitívne, je kladné a úctivé kronikárovo hodnotenie Žigmundových predkov, aj keď sa v opísaných situáciách jednalo o momentálnych nepriateľov Uhorska. Najhlavnejšou prednosťou tohoto Luxemburgovca je podľa kronikárových slov jeho pôvod. V kronike nie je ani zmienka o Žigmundových pozitívnych vlastnostiach, alebo hrdinských činoch, nespomína sa tu ani nový panovník Čiech, rímsky kráľ Václav, Žigmundov významný brat. Kronikár ignoroval vraždu Karola III. z Dráča aj vraždu kráľovnej vdovy Alžbety Bosenskej. Negatívne udalosti spojené s uhorským kráľovským dvorom po smrti Ľudovíta I. Veľkého kronikár jednoducho neuviedol. Nemožno však ani postrehnúť, že by sa Ján zo Šarišských Sokoloviec vyjadroval o Žigmundovi vyložene negatívne, pohľadovo prípadne urážlivo.

Kronikár Ján z Turca sa Žigmundovej osobnosti venoval veľmi dôkladne, avšak aj u tohto kronikára môžeme postrehnúť jeho sympatizujúce tendencie voči predchodcovi Žigmunda a jeho potomkom, teda dynastii Anjou. Pri tomto kronikárovi sa už nejedná iba o suché hodnotenie Žigmundovho postavenia a pôvodu, ako u kronikára predchádzajúceho, v tomto diele možno postrehnúť jasný kronikárov záujem na zhodnotení Žigmundovho charakteru. To, že je kronika písaná na dvorskú objednávku a niekoľko desaťročí po nástupe Žigmunda na uhorský trón jej samozrejme uberá zo šancí považovať ju za relevantný prameň, dosvedčujú to aj už spomínané nepresnosti údajov. Napriek tomu však musíme brať do úvahy, že budúce

generácie čitateľov boli kronikárom oboznámené o Žigmundovej nadmernej sebadôvere, hodnotenej kronikárom za premrštenú a hlavne potrestanú zdrvujúcou porážkou pri Nikopoli a ponižujúcim Žigmundovým útekem. Aj keď sa počiatkové kapitoly kroniky vyjadrujú o Žigmundovi vo všeobecnosti pozitívne, tak potom to všetko znehuje práve kapitola o porážke kresťanského sveta pri Nikopoli, ktorú kladie kronikár jednoznačne na vrub Žigmundovi.

Anonymný kronikár, ktorý napísal Spišskosobotskú kroniku sa vo svojej kronike vyjadroval oveľa striedmejšie čo sa týka empatie voči ním opisovaným aktérom. V porovnaní s predošlými dvoma kronikármi sa v tejto kronike jedná o suché konštatovanie skutočnosti bez akejkoľvek emócie zo strany kronikára. Napriek tomu môžeme postrehnúť blízky vzťah kronikára k územiu Spiša na dnešnom východnom Slovensku a hlavne tomu, ako Žigmundove rozhodnutia ovplyvnili osudy miest na tomto území, ďalej možno postrehnúť nápadný nepomer v rozsahu častí kroniky venovaných Žigmundovi a napríklad jeho predchodcovi Ľudovítovi I., ktorému kronikár určil len pár viet, čo by mohlo u čitateľov kroniky pridávať Žigmundovi na význame. Po tomto menšom pozitíve však kronikár, podobne ako Ján z Turca, jasne označí porážku pri Nikopoli za ponižujúcu a vinníkom nemôže byť nikto iný, ako Žigmund Luxemburský. Aj keď je hodnotenie kronikára veľmi strohé, predsa možno postrehnúť určitú viditeľnú predpojatosť voči Žigmundovi.

Po rozbere mnou vybraných prameňov možno teda poukázať na to, že negatívne vnímanie Žigmunda Luxemburského v uhorskej dobovej historiografii je u našich troch kronikárov na viacerých miestach ich diel markantné. Je teda pravdepodobné, že už v dobe počiatkov jeho vlády v Uhorsku sa začal tvoriť a poťažmo šíriť negatívny naratív o tomto Luxemburgovi, ktorý pretrvával až do dnešných dní. Z mojej práce ďalej vyplýva, že sa na tom nemalou mierou podieľali aj všetci traja kronikári, ktorých diela som rozoberala. Súčasná literatúra už doložila mnoho ďalších, medzi nimi veľa vyložene pozitívnych aspektov Žigmundovej vlády, samozrejme nie len v Uhorsku. Je nezanedbateľným, že vládol v Uhorsku plných päťdesiat rokov a dokázal svoju vládu značne upevniť.

Tento Žigmundov úspech, by však pravdepodobne nebol možný bez významnej podpory a reálnej pomoci jeho najbližších rodinných príslušníkov z Luxemburskej dynastie a bez podpory jeho priaznivcov na uhorskom kráľovskom dvore. Dovolím si však uviesť, že za veľmi dôležité považujem aj pôsobenie Žigmundovho okolia na neho, tak na českom, ako aj na uhorskom kráľovskom dvore práve v období jeho detstva a dospievania, teda v čase

predchádzajúcom bojom o uhorskú kráľovskú korunu. Karolom IV. zorganizovaná cieľavedomá výchova Žigmunda na českom kráľovskom dvore viedla k vybudovaniu silného sebavedomia a zároveň k vysokej úrovni vzdelania, hlavne v jazykovej rovine, čo Žigmund v budúcnosti veľmi zúžitkoval. Zároveň konfrontácia so zákulisným bojom a intrigami na uhorskom kráľovskom dvore určite ponaučili Žigmunda o potrebe veľkej prezieravosti pri výbere jeho najbližších spolupracovníkov a priateľov. Všetky tieto udalosti, ktoré zažíval Žigmund v prvých rokoch svojho života mali podľa môjho názoru veľký vplyv na jeho neskoršie rozhodnutia, poťažmo na jeho úspech pri obhájení jeho práva v otázke držby uhorskej kráľovskej koruny.

Nasledujúcim bádateľským počínom by bolo možné pokračovať v skúmaní obrazu ďalších etáp Žigmundovho života vo svetle uhorských kroník a predostretie úhlu pohľadu uhorských kronikárov na korunováciu Žigmunda Luxemburského rímskym a českým kráľom.

Zoznam prameňov a použitej literatúry

Vydané pramene

BARTL, Július (ed.), *Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov V., Prvý cisár na Uhorskom tróne*, Bratislava 2001.

BLÁHOVÁ, Marie (ed.), *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987.

Kronika Jána z Turca, In: SOPKO, Július, *Kroniky stredovekého Slovenska*, Budmerice 1995.

Kronika magistra Jána zo Šarišských Sokoloviec, In: SOPKO, Július, *Kronika uhorských kráľov zvaná Dubnická*, Budmerice 2004.

Spišskosobotská kronika, In: SOPKO, Július, *Kroniky stredovekého Slovenska*, Budmerice 1995.

SEDLÁK, Vladimír, *Regesta diplomatica nen non epistolaria Slovaciae I.*, Bratislavae MCMLXXX, č. 1189.

Sekundárna literatúra

BARTL, Július, *Žigmund Luxemburský*, Budmerice 1996.

BAUM, Wilhelm, *Cisár Zikmund. Kostnice, Hus a války proti Turkům*, Praha 1996.

BLÁHOVÁ, Marie, LUKŠOVÁ, Zuzana a NODL, Martin, *Karel IV. v soudobých kronikách*, Praha 2016.

BOBKOVÁ, Lenka, *Jan Lucemburský, otec slavného syna*, Praha 2018.

BOBKOVÁ, Lenka, *Územní politika prvních Lucemburků na českém trůně, Ústí nad Labem* 1993.

BOBKOVÁ, Lenka, Tomáš VELIČKA, Mlada HOLÁ a Jan ZDICHYNEC, *Jan Zhořelecký. Třetí syn Karla IV.*, Praha 2016.

CAMBEL, Samuel (ed.), *Dejiny Slovenska (do roku 1526)*, Bratislava: Veda, 1986.

DRŠKA, Václav, *Zikmund Lucemburský: liška na trůně*, Praha, 1996.

DVOŘÁKOVÁ, Daniela, *Rytier a jeho král'*, Budmerice 2003.

HOENSCH, Konrad, Jorg, *Kaiser Sigismund. Herscher an der Schwelle zur Neuzeit 1368 – 1437*, München 1996.

JANKOVIČ, V., *Spišské mestá v stredoveku*, Košice 1974.

KAVKA, František, *Vláda Karla IV. za jeho císařství (1355-1378): Země České koruny, rodová, říšská a evropská politika. Díl. 1., (1355-1364)*. Praha, 1993.

KAVKA, František, *Vláda Karla IV. za jeho císařství (1355-1378): Země České koruny, rodová, říšská a evropská politika. Díl 2, (1364-1378)*. Praha, 1993.

KUZMÍK, J., *Slovník starovekých a stredovekých autorov, prameňov a knižných skriptorov so slovenskými vzťahmi*, Martin, 1983.

MÁLYUSZ, Elemér, *A Thuróczy – Krónika és forrásai*, Budapest 1967.

MÁLYUSZ, Elamér, *Kaiser Sigismund in Ungarn 1387 – 1437*, Budapest 1990.

SPĚVÁČEK, Jiří, *Jan Lucemburský a jeho doba 1296 – 1346*, Praha 1994.

SOPKO, Július, *Kronika uhorských kráľov zvaná Dubnická*, Budmerice 2004.

SOPKO, Július, *Kroniky stredovekého Slovenska*, Budmerice 1995.

Články

KRZENCK, Thomas, *Nejnovější literatura o Zikmundovi Lucemburském*. In: *Český časopis historický*, roč. 95, č. 2, 1997.

KUMOROVITZ, L. Bernát. *Kancelářská činnost magistra Jána zo Šarišských Sokoloviec, kronikára Ludovíta I.*, In: *Slovenský archív*, roč. 16, č. 1, 1981.

PAPAJÍK, David, *Osobnost císaře Zikmunda Lucemburského z pohledu českých historiků*. In: *Z minulosti Spiša. Ročenka Spišského dejepisného spolku v Levoči*, roč. 20, 2012.

SPĚVÁČEK, Jiří, *Mentality a dějiny mentalit v proměnách evropského myšlení*, In: *Sborník společnosti přátel starožitností* 4, 1996.